

**REHABİLİTASYON MERKEZLERİNDE ÇALIŞAN
MESLEK ELEMANLARININ KARŞILAŞTIKLARI
GÜÇLÜKLER İLE TÜKENMİŞLİK DÜZEYLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİ**

Salih Bilal ŞEKER

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Mehmet Akif HELVACI

UŞAK

Mayıs, 2019

UŞAK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜŐÜ

**REHABİLİTASYON MERKEZLERİNDE ÇALIŞAN MESLEK
ELEMANLARININ KARŞILAŞTIKLARI GÜÇLÜKLER İLE
TÜKENMİŞLİK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ BİLİM DALI

ADI SOYADI
SALİH BİLAL ŞEKER

ÖZET

REHABİLİTASYON MERKEZLERİNDE ÇALIŞAN MESLEK ELEMENLARININ KARŞILAŞTIKLARI GÜÇLÜKLER İLE TÜKENMİŞLİK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Salih Bilal ŞEKER

Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Yönetimi Bilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Mehmet Akif HELVACI

Bu araştırma özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışmakta olan meslek elemanlarının karşılaştıkları güçlükler ile tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada ayrıca, katılımcıların karşılaştıkları güçlük düzeylerinin ve tükenmişlik düzeylerinin; cinsiyet, yaş, alan, kıdem ve buldukları kurumdaki çalışma süreleri bakımından farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Amaç doğrultusunda kişisel bilgi formu, güçlükleri belirleme ölçeği, maslach tükenmişlik ölçeğinden oluşan veri toplama aracı, Uşak ili sınırları içerisinde yer alan özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde görev yapan (37 uzman öğretici, 22 özel eğitim alan öğretmeni, 17 fizyoterapist, 13 okul öncesi öğretmeni, 9 rehber öğretmen) 98 meslek elemanına uygulanmıştır. Veri toplama araçlarından elde edilen veriler bilgisayar ortamında SPSS 17.0 istatistik paket programı aracılığıyla değerlendirilmiştir.

Araştırma sonucuna göre meslek elemanlarının karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin görüşleri ile tükenmişlik düzeyleri arasında %70.6'lık pozitif yönlü oldukça güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Katılımcıların karşılaştıkları güçlükler aynı kurumdaki çalışma süresine göre anlamlı bir farklılık göstermekte iken cinsiyete, yaşa, kıdeme ve alana göre farklılık göstermemektedir. Katılımcıların karşılaştıkları güçlükler bağlamında en çok karşılaştıkları güçlüklerin; “öğrenci ailelerinin çoğu her şeyi bizden bekliyor”, “öğrenci aileleri özel eğitim hakkında yeterli bilgi düzeyine sahip değil”, “öğrenci aileleri verilen ödevlerin yapılması konusunda özen göstermiyor” olduğu bulunmuştur. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerine ait betimsel istatistikleri ise kişisel başarı alt boyutunda çok düşük, duygusal tükenme alt boyutunda düşük, duyarsızlaşma alt boyutunda düşük olduğu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Özel Eğitim, Rehabilitasyon, Tükenmişlik*

ABSTRACT**THE RELATIONSHIP BETWEEN DIFFICULTIES AND BURNOUT LEVELS OF
THE MEMBERS OF PROFESSION WORKING IN
REHABILITATION CENTERS**

Salih Bilal ŞEKER

Post Graduate Thesis, Education Management

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Mehmet Akif HELVACI

This research was carried out to determine the relationship between burnout levels and the difficulties of the members of profession working in rehabilitation centers. In this research, the level of difficulty and burnout levels of the participants were examined in terms of whether or not they differed by in terms of gender, age, area, seniority and working hours at their institution. For this purpose, data collection tool consisting of personal information form, difficulty determination scale and maslach burnout scale were applied to 98 professional staff working in special education and rehabilitation centers in Uşak province (37 expert instructors, 22 special education teachers, 17 physiotherapists, 13 preschool teachers, 9 mentors). Data obtained from data collection tools were evaluated by SPSS 17.0 statistical package program in computer environment.

According to the results of the research, there is a strong positive correlation between the opinions of the professional staff about the difficulties encountered and the burnout levels (%70.6). While the difficulties faced by the participants showed a significant difference according to the working time in the same institution, they did not differ according to gender, age, seniority and area. It was found that the most common difficulties faced by the participants in the context of the difficulties they faced were; “most of the student families are expecting everything from us”, “student families do not have sufficient knowledge about special education”, “student families do not care about the assignment of assignments”. Descriptive statistics of the burnout levels of the participants were found to very low in the sub-dimension of personal success, low in the sub-dimension of emotional exhaustion and low in the sub-dimension of depersonalization.

Key Words: *Private Education, Burnout, Rehabilitation*

UŞAK ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Tezli Yüksek Lisans Jüri ve Enstitü Onayı

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı 164001014 No'lu öğrencisi Salih Bilal ŞEKER'in "Rehabilitasyon Merkezlerinde Çalışan Meslek Elemanlarının Karşılaştıkları Güçlükler İle Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki İlişki" adlı tezi 28 / 05 / 2019 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Yüksek Lisans Tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Jüri	Adı Soyadı	İmza
Danışman	: Doç. Dr. Mehmet Akif HELVACI	
Üye	: Doç. Dr. Aynur B. BOSTANCI	
Üye	: Doç. Dr. Ali Faruk YAYLACI	

Enstitü Müdürü

Prof. Dr. Mehmet KARAYAMAN

ÖNSÖZ

Bu tezi hazırlamamda bana bilgisi ve ilgisiyle yol gösteren, rehberliği, anlayışı ve güler yüzü ile geçtiğimiz zor aşamalarda bana hep yardımcı olan, tecrübelerini benden esirgemedi paylaşan kıymetli hocam ve tez danışmanın Sayın Doç. Dr. Mehmet Akif HELVACI'ya saygı ve minnetlerimi sunarım.

Ayrıca araştırma ve anketleri uygulama sürecinde bana kolaylık sağlayan Uşak ili sınırları içinde bulunan Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri yöneticilerine ve araştırmaya katılan eğitimci arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Araştırmamın her aşamasında yanımda olan, desteğini bir an olsun benden esirgemeyen değerli eşim Cemile Başak ŞEKER'e en içten teşekkürlerimi sunarım.

Salih Bilal ŞEKER

UŞAK, 2019

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

- Adı Soyadı:** : Salih Bilal ŞEKER
- Doğum Yeri ve Tarihi** : UŞAK – 01.04.1992
- Lisans Öğretimi** : Dumlupınar Üniversitesi, Sağlık Yüksekokulu,
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü
- Yüksek Lisans Öğretimi** : Uşak Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Ana Bilim
Dalı, Eğitim Yönetimi Bilim Dalı

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar

1. Özel Gelişim Park Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi – Fizyoterapist
(Haziran.2014 – Haziran.2015)
2. Fizyorad Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon Merkezi – Fizyoterapist
(Haziran.2015 – Aralık.2015)
3. Özel Melekler Diyarı Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi – Kurum
Müdürü (Aralık.2015 – Halen)

İletişim : salihbseker@gmail.com

Cep Telefonu : 0532 260 64 82

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	v
ÖNSÖZ	vi
ÖZGEÇMİŞ	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiv
1. GİRİŞ	1
1.1. PROBLEM DURUMU	1
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI	3
1.3. ALT PROBLEMLER	3
1.4. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	4
1.5. SINIRLILIKLAR	5
1.6. TANIMLAR	5
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	6
2.1. ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON	6
2.2. ÖZEL EĞİTİMİN AMAÇLARI	7
2.3. ÖZEL EĞİTİMİN İLKELERİ	8
2.4. ÖZEL EĞİTİME MUHTAÇ ÇOCUKLARIN SINIFLANDIRILMASI ..9	
2.4.1. Zihinsel Engelliler	9
2.4.2. Öğrenme Güçlüğü Olanlar	10
2.4.3. Duygu Ve Davranış Bozukluğu Olanlar	10
2.4.4. Bedensel Engelliler	10
2.4.5. Dil Konuşma Güçlüğü Olanlar	11
2.4.6. İşitme Engelliler	11
2.4.7. Üstün Zekalı Ve Üstün Yeteneği Olanlar	11
2.5. ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON'UN ÖNEMİ	12

2.6. ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON’UN TARİHİ GELİŞİMİ.....	14
2.6.1. Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon’un Dünya’daki Tarihi Gelişimi....	14
2.6.2. Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon’un Türkiye’deki Tarihi Gelişimi..	17
2.7. TÜKENMİŞLİK	21
2.7.1. Tükenmişliğin Evreleri.....	22
2.7.2. Tükenmişliğin Belirtileri	23
2.7.3. Tükenmişliğin Nedenleri	24
2.7.4. Tükenmişliğin Sonuçları	25
2.8. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	25
3. YÖNTEM.....	31
3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	31
3.2. EVREN VE ÖRNEKLEM	31
3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	32
3.4. VERİLERİN ANALİZİ.....	34
4. BULGULAR.....	35
4.1. ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZLERİNDE ÇALIŞMAKTA OLAN MESLEK ELEMANLARININ GÖRÜŞLERİNE GÖRE KARŞILAŞTIKLARI GÜÇLÜKLER VE DÜZEYLERİNE AİT BULGULAR.....	35
4.2. ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZLERİNDE ÇALIŞMAKTA OLAN MESLEK ELEMANLARININ KARŞILAŞTIKLARI GÜÇLÜKLERE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNE AİT BULGULAR.....	37
4.2.1. Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezlerinde Çalışmakta Olan Meslek Elemanlarının Karşılaştıkları Güçlüklere İlişkin Görüşlerinin Cinsiyete Göre Anlamlı Farklılık Gösterip Göstermediğine Ait Bulgular	37
4.2.2. Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezlerinde Çalışmakta Olan Meslek Elemanlarının Karşılaştıkları Güçlüklere İlişkin Görüşlerinin Aynı Okuldaki Çalışma Sürelerine Göre Anlamlı Farklılık Gösterip Göstermediğine Ait Bulgular	37
4.2.3. Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezlerinde Çalışmakta Olan Meslek Elemanlarının Karşılaştıkları Güçlüklere İlişkin Görüşlerinin Yaş Göre Anlamlı Farklılık Gösterip Göstermediğine Ait Bulgular	38

4.2.4. Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezlerinde Çalışmakta Olan Meslek Elemanlarının Karşılaştıkları Güçlüklere İlişkin Görüşlerinin Kıdemlerine Göre Anlamli Farklılık Gösterip Göstermediğine Ait Bulgular	39
4.2.5. Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezlerinde Çalışmakta Olan Meslek Elemanlarının Karşılaştıkları Güçlüklere İlişkin Görüşlerinin Alanlarına Göre Anlamli Farklılık Gösterip Göstermediğine Ait Bulgular	40
4.3. ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZLERİNDE ÇALIŞMAKTA OLAN MESLEK ELEMANLARININ GÖRÜŞLERİNE GÖRE TÜKENMİŞLİK DÜZEYLERİNE AİT BULGULAR.....	40
4.3.1. Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezlerinde Çalışmakta Olan Meslek Elemanlarının Tükenmişlik Düzeylerinin Cinsiyete Göre Anlamli Farklılık Gösterip Göstermediğine Ait Bulgular	43
4.3.2. Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezlerinde Çalışmakta Olan Meslek Elemanlarının Tükenmişlik Düzeylerinin Aynı Kurumdaki Çalışma Sürelerine Göre Anlamli Farklılık Gösterip Göstermediğine Ait Bulgular	44
4.3.3. Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezlerinde Çalışmakta Olan Meslek Elemanlarının Tükenmişlik Düzeylerinin Yaşa Göre Anlamli Farklılık Gösterip Göstermediğine Ait Bulgular	46
4.3.4. Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezlerinde Çalışmakta Olan Meslek Elemanlarının Tükenmişlik Düzeylerinin Kıdeme Göre Anlamli Farklılık Gösterip Göstermediğine Ait Bulgular	49
4.3.5. Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezlerinde Çalışmakta Olan Meslek Elemanlarının Tükenmişlik Düzeylerinin Alana Göre Anlamli Farklılık Gösterip Göstermediğine Ait Bulgular	52
4.4. ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZLERİNDE ÇALIŞMAKTA OLAN MESLEK ELEMANLARININ KARŞILAŞTIKLARI GÜÇLÜKLERE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ İLE TÜKENMİŞLİK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİYE AİT BULGULAR.....	55
5. TARTIŞMA VE YORUM.....	56
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	60
6.1. PROBLEME İLİŞKİN SONUÇLAR.....	60
6.2. PROBLEME İLİŞKİN ÖNERİLER.....	62
6.3. ARAŞTIRMACIYA İLİŞKİN ÖNERİLER.....	63
KAYNAKÇA	65
EKLER.....	73

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Dağılımları (N = 98)	31
Tablo 2. Güçlüklerin belirlenmesi ölçeğine ait betimsel istatistikler.....	35
Tablo 3. Katılımcıların karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin görüşlerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin betimsel istatistikler ..	37
Tablo 4. Katılımcıların karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin görüşlerinin aynı okuldaki çalışma sürelerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin betimsel istatistikler	38
Tablo 5. Katılımcıların karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin görüşlerinin yaşa göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin betimsel istatistikler ..	38
Tablo 6. Katılımcıların karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin görüşlerinin yaşa göre varyans analizi sonuçları.....	38
Tablo 7. Katılımcıların karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin görüşlerinin kıdem yıllarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin betimsel istatistikler.....	39
Tablo 8. Katılımcıların karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin görüşlerinin kıdem yıllarına göre varyans analizi sonuçları.....	39
Tablo 9. Katılımcıların karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin görüşlerinin alana göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin betimsel istatistikler ..	40
Tablo 10. Katılımcıların karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin görüşlerinin alanlarına göre varyans analizi sonuçları.....	40
Tablo 11. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “kişisel başarı” alt boyutuna ilişkin betimsel istatistik değerleri (N = 98)	41
Tablo 12. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “duygusal tükenme” alt boyutuna ilişkin betimsel istatistik değerleri (N=98)	41
Tablo 13. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “duyarsızlaşma” alt boyutuna ilişkin betimsel istatistik değerleri (N=98)	42
Tablo 14. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “kişisel başarı” alt boyutunda cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin betimsel istatistikler.....	43
Tablo 15. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “duygusal tükenme” alt boyutunda cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin betimsel istatistikler.....	43

Tablo 16. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “duyarsızlaşma” alt boyutunda cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin betimsel istatistikler.....	44
Tablo 17. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “kişisel başarı” alt boyutunda aynı kurumdaki çalışma sürelerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin betimsel istatistikler.....	44
Tablo 18. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “duygusal tükenme” alt boyutunda aynı kurumdaki çalışma sürelerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin betimsel istatistikler.....	45
Tablo 19. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “duyarsızlaşma” alt boyutunda aynı kurumdaki çalışma sürelerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin betimsel istatistikler.....	45
Tablo 20. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “kişisel başarı” alt boyutunda yaşa göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin betimsel istatistikler.....	46
Tablo 21. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “kişisel başarı” alt boyutunda yaşa göre varyans analizi sonuçları.....	46
Tablo 22. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “duygusal tükenme” alt boyutunda yaşa göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin betimsel istatistikler.....	47
Tablo 23. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “duygusal tükenme” alt boyutunda yaşa göre varyans analizi sonuçları.....	47
Tablo 24. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “duygusal tükenme” alt boyutunda yaşa göre çoklu karşılaştırma testi sonuçları	47
Tablo 25. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “duyarsızlaşma” alt boyutunda yaşa göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin betimsel istatistikler.....	48
Tablo 26. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “duyarsızlaşma” alt boyutunda yaşa göre varyans analizi sonuçları.....	48
Tablo 27. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “duyarsızlaşma” alt boyutunda yaşa göre çoklu karşılaştırma testi sonuçları	49
Tablo 28. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “kişisel başarı” alt boyutunda kıdeme göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin betimsel istatistikler.....	50

Tablo 29. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “kişisel başarı” alt boyutunda kідeme göre varyans analizi sonuçları.....	50
Tablo 30. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “kişisel başarı” alt boyutunda kідeme göre çoklu karşılaştırma testi sonuçları.....	50
Tablo 31. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “duygusal tükenme” alt boyutunda kідeme göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin betimsel istatistikler.....	51
Tablo 32. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “duygusal tükenme” alt boyutunda kідeme göre varyans analizi sonuçları.....	51
Tablo 33. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “duyarsızlaşma” alt boyutunda kідeme göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin betimsel istatistikler.....	52
Tablo 34. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “duyarsızlaşma” alt boyutunda kідeme göre varyans analizi sonuçları.....	52
Tablo 35. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “kişisel başarı” alt boyutunda alana göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin betimsel istatistikler.....	53
Tablo 36. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “kişisel başarı” alt boyutunda alana göre varyans analizi sonuçları	53
Tablo 37. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “duygusal tükenme” alt boyutunda alana göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin betimsel istatistikler.....	53
Tablo 38. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “duygusal tükenme” alt boyutunda alana göre varyans analizi sonuçları	54
Tablo 39. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “duyarsızlaşma” alt boyutunda alana göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin betimsel istatistikler.....	54
Tablo 40. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “duyarsızlaşma” alt boyutunda alana göre varyans analizi sonuçları	54
Tablo 41. Katılımcıların karşılaştıkları güçlүklere ilişkin görüşleri ile tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişki	55

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1. Ölçeklerin derecelendirme aralıkları..... 34

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın; problem durumu ve amaçları belirtilmiş, önemi vurgulanmış, temel kavramlar hakkında tanımlama yapılmıştır.

I. PROBLEM DURUMU

Engelli bireyler eğitimsel yönden değerlendirme ile akranlarından farklı olarak, bağımsızlaşmalarını sağlayacak kazanımları elde etmek için özel eğitim metotlarına ve planlarına uygun eğitim alması gereken kişiler olarak tanımlanmaktadır (Sucuoğlu ve Çifci, 2003). Gelişimi akranlarına uygun seyreden çocukların zihinsel gelişimleri de belirlenen hedefler doğrultusunda gerçekleşmektedir. Ancak engele sahip bireylerin zeka yaşları, kişinin durumdan etkilenme seviyesine göre akranlarından geride kalabilmektedir (Özsoy, Özyürek ve Eripek, 2001). Bununla birlikte özel gereksinimli bireylerin kavramaları gereken kazanımlar akranlarından farklılaşmaktadır. Özel gereksinimli bireyler sadece eğitim öğretim hayatında değil toplumsal, psikolojik, kişisel bakım gibi farklı alanlarda da bazı eksiklikler sergileyebilmektedirler (Cebiroğlu, 1976; Sucuoğlu ve Çifci, 2001).

Özel gereksinimli bireylere sunulan hizmetlerin uygun biçimde devam edebilmesi, bu bağlamda verilecek hizmetleri planlayan meslek elemanının yeterliliklerine bağlıdır (Gürkan, 1993). Bu nedenle; öğretmenler öğretim yaptıkları alanda ve aynı zamanda eğitimin genel ilkeleri konusunda; olabilecek en yüksek seviyede genel kültüre sahip olmalı, yeterliliklerini sürekli geliştirmeye çalışmalıdır. Bu bağlamda iyi bir eğitimci olmak için; hem alanına, hem genel kültüre, hem de mesleki donanıma sahip olmalıdır (Karagözoğlu, 1996). Konu özel eğitim olduğunda ise eğitimcilerin yukarıda sıralanan yeterliliklerin dışında başka yeterliliklere de sahiplikleri istenmektedir. Bu yeterlilikler özel gereksinimli çocukların sosyal, psikolojik ve zihinsel özelliklerini bilmek, özel eğitim metot ve planları ile alakalı yeterliliklere sahip olmak, bireylerin performanslarını saptamanın yanında, onlara gerçekçi hedefler belirleyebilmek ve bu hedefler doğrultusunda bireye istenilen davranışları kazandırmak, istenilmeyen davranışlardan uzaklaştırmak olarak tanımlayabileceğimiz davranış farklılaştırma süreçleri konusunda yeteri düzeyde bilgi sahibi olmak şeklinde açıklanabilir. Burada bahsedilen yeterlilikler bütün

eğitimciler için gerekli olmasının yanında, özel gereksinimli çocuklarla çalışmakta olan eğitimciler için göz ardı edilemez bir durumdur (Kargın, 1996).

Tükenmişlik kavramının temelleri Freudenberger ile atılmış ve sonrasında Maslach ile Jackson'ın çalışmaları sayesinde geliştirilmiştir (Freudenberger, 1974; Maslach, Jackson, 1981). Uzun süre boyunca iş stresine maruz kalan meslek elemanının tükenmişliğinin fazla olacağını iddia eden Maslach, tükenmişliği “profesyonel bir kişinin mesleğinin özgün anlamı ve amacından kopması, hizmet verdiği insanlar ile artık gerçekten ilgilenemiyor olması” şeklinde tanımlamıştır. Bu durumun en belirgin özellikleri azim ve motivasyon düşüklüğü, diğer kimselere karşı olumsuz davranış ve sosyallikten uzaklaşmadır (Maslach, 1978; Maslach, Jackson, 1981).

Tükenmişlik 3 alt boyutta incelenmektedir. Bunlar; duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarılar olarak karşımıza çıkmaktadır. Duygusal tükenme, bireyin devam ettiği işten dolayı kendisini fazla zorlamış, aşırı yorulmuş hissetmesidir. Duygusal tükenmişlik, tükenmişliğin ana belirleyicisi durumundadır. Duyarsızlaşma, bireyin hizmet verdiği kişilere karşı, o kimselerin birey olduklarının farkında olmaksızın, duyguyu dikkate almadan bazı davranışlar sergilemesidir. Kişiyi bir objeymiş gibi davranma eğilimini ifade etmektedir. Kişisel başarının eksikliği, problemin üstesinden gelememe ve yaptığı işte kendini eksik hissetme olarak tanımlanmaktadır. İşinde motive olamayan kişinin, kontrolün kendisinde olmadığını düşünerek çaresiz ve eksik hissetmesi normaldir. Kişide tükenmişliğin var olduğunu söyleyebilmek için duygusal tükenme ve duyarsızlaşma durumlarının artması, bireysel başarı ve başarıma hissinin azalması veya kaybolması gerekmektedir. (Maslach, 1982; Maslach, Jackson, 1986).

Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde görev alan meslek elemanları farklı konularda değişik güçlükler ile karşılaşmaktadırlar. Çetin (2004) tarafından meslek elemanlarının yaşayabileceği güçlükler;

1. Kurum idaresi ile ilişkiler
2. Aileler ile ilişkiler
3. Mesleki donanım yetersizliği

4. Materyaller ile ilgili problemler
5. İş yükünün fazlalığı
6. Maddi problemler

olmak üzere altı başlık altında toplanmıştır.

Engelli bireylerin eğitimlerinin gerçekleşmesinde karşılaşılan bazı güçlükler bulunmaktadır. Bunlar (Ysseldyke ve Arkadaşları, 2000):

- Önlemede karşılaşılmış zorluklar,
- Ölçme ve değerlendirme sürecinde karşılaşılan zorluklar,
- Kanuni engeller,
- Alanda uzman çalışan eksikliği,
- Var olan programlardır.

II. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı, Uşak ili sınırları içerisinde bulunan Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri'nde çalışmakta olan meslek elemanlarının karşılaştıkları güçlükler ile tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemektir.

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki alt problemlere cevaplar aranmıştır.

III. ALT PROBLEMLER

Yukarıdaki araştırmanın genel amaçları doğrultusunda aşağıda bulunan alt problemlere ilişkin cevaplar aranmıştır:

1. Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışmakta olan meslek elemanlarının görüşlerine göre karşılaştıkları güçlüklerin düzeyleri nelerdir?
2. Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışmakta olan meslek elemanlarının karşılaştıkları güçlüklerin düzeylerine ilişkin görüşleri cinsiyetlerine, yaşlarına, alanlarına, kıdemlerine, buldukları kurumdaki görev süresine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

3. Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışmakta olan meslek elemanlarının tükenmişlik düzeylerine ilişkin görüşleri cinsiyetlerine, yaşlarına, alanlarına, kıdemlerine, buldukları kurumdaki görev süresine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
4. Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışmakta olan meslek elemanlarının karşılaştıkları güçlükler ile tükenmişlikleri arasında bir ilişki bulunmakta mıdır?

IV. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Tükenmişlik insanlarla birebir etkileşimde bulunulan mesleklerde çalışan sağlık çalışanları, sosyal çalışmacılar, öğretmenler gibi meslek dallarında ve diğer sektör çalışanlarında görülmesi mümkün olan bir durumdur (Ünal, Karlıdağ, Yoloğlu, 2001). Son yıllarda farklı meslek gruplarına göre tükenmişliğin belirlenmesi amacıyla yapılan bir takım çalışmalar mevcuttur. Sonuçlar farklı meslek gruplarına göre değişiklik gösterse de bu durum, bireyin performansını kötü yönde etkileyerek düşürdüğünden dolayı, tükenmişlik oluşmadan önce önlem alınmasının önemli olduğu düşünülmektedir. (Pavlakis, Raftopoulos, Theodorou, 2010; Özdemir, Coşkun, Özdemir, 1999).

Bu çalışma; özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışmakta olan meslek elemanlarının aşırı iş temposu, mental ve fiziki yorgunluğu, özel gereksinimli çocuklar ve onlara sahip olan ailelere psikolojik olarak destek olma sorumluluğu, farklı engele sahip olan çocuklarla çalışmak gibi durumlardan kaynaklanan tükenmişlik düzeyinin artma ihtimali düşüncesinden doğmuştur. Hayatın önemli sorunlarından biri olan tükenmişliğin en aza indirilebilmesi için özel eğitim ve rehabilitasyon alanında çalışan bireylerin tükenmişlik düzeylerinin belirlenmesi ve tanınması gerekmektedir. Bu konuda yapılacak olan çalışmalarla meslek elemanlarının sorunlarına ve beklentilerine çözümler geliştirilmesi hedeflenmektedir. Bu çalışmanın Uşak'ta özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışan meslek elemanlarının karşılaştıkları güçlükler ile tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemesi ve çıkan sonuçlar ile Uşak'taki özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine ilişkin alınacak kararlara ışık tutacağı beklenmektedir.

V. SINIRLILIKLAR

Araştırma Uşak ili sınırları içerisinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bünyesinde eğitim veren Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri'nde çalışmakta olan fizyoterapist, rehber öğretmen, okul öncesi öğretmeni, uzman öğretici, özel eğitim alan öğretmeni gibi meslek elemanlarının tamamı için uygulanmıştır.

VI. TANIMLAR

Özel Eğitim ve Rehabilitasyon: Milli Eğitim Bakanlığı tarafından izinli bir şekilde, kamu ve toplum yararını gözeterek değişik engel gruplarına hizmet verilen kurumlardır.

Engelli: Doğum öncesinde, sırasında veya sonrasında herhangi bir sebebe bağlı olarak fiziksel, bilişsel, ruhsal, psikolojik ve toplumsal becerilerini çeşitli düzeylerde kaybetmesi nedeni ile sosyal yaşama uyma ve gündelik ihtiyaçlarını giderme konusunda bazı zorluklar yaşayan, rehabilitasyon ve destek hizmetlerine ihtiyacı olan bireylerdir.

Meslek Elemanı: Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde çalışmakta olan fizyoterapist, okul öncesi öğretmeni, özel eğitim alan öğretmeni, psikolog, uzman öğretici gibi unvanları bulunan eğitimcileri ifade eder.

Tükenmişlik: Freudenberger tarafından, kişilerin içsel değerleri nedeniyle kendi sınırlarını aşmaya çalışmaları veya çevresel faktörler tarafından zorlanmaları nedeniyle zorluklarla başa çıkma enerjisinin düşmesi ya da tamamen ortadan kalkması olarak açıklanmaktadır.

Güçlük: Alanda çalışan meslek elemanlarının kurum içi ve dışında başlarına gelebilecek mesleki sorunlar bütünüdür.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu çalışmanın kavramsal çerçevesi özel eğitim ve rehabilitasyon, özel eğitim ve rehabilitasyonun amaçları, ilkeleri, önemi, tarihi gelişimi, özel eğitime muhtaç çocukların sınıflandırılması, tükenmişlik, ilgili yayın ve araştırmaları içeren alt başlıklar halinde aşağıda ele alınmıştır.

2.1. ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON

Çocukların fiziksel, zihinsel, psikolojik ve toplumsal uyum özellikleri yönünden normal yaşlılarının gelişimsel niteliklerinden farklı olarak, eğitim ve öğretimlerini kapsayan çalışmaların tamamına özel eğitim denmektedir (Özsoy, 1971). Özel eğitim gereksinimi olan çocukların eğitimi için üniversitelerin ilgili bölümlerinden mezun olan eğitimciler tarafından, komisyonlarca yapılan çalıştaylar aracılığıyla geliştirilen eğitim programları ile bu çocukların niteliklerine ve özürlerine uygun olarak tasarlanmış mekanlarda yapılan çalışmalara Özel Eğitim denmektedir (Eripek, Özsoy ve Özyürek, 2001).

Akranlarından farklı ve özel olarak ilgilenilmesi gereken bireylere sunulan, üstün nitelikleri ve becerileri olan çocukları ihtiyaçları doğrultusunda yapabileceklerinin en üst düzeye çıkarmayı hedefleyen, yetersizliklerin engele dönüşmesini önleyen, engelli bireyleri kendine yetebilecek duruma getirmeyi amaçlayan ve diğer kimselerle uyumlu, üretici bireyler olmaları için değişik etkinlikleri içinde bulunduran çalışmalar bütününe Özel Eğitim denir (Ataman, 2003).

Özel eğitim ihtiyacı olan çocuklar denildiğinde duruma sadece farklılıklar açısından bakmak eksik olur. Özel gereksinimli çocuğu, normal olduğu düşünülen çocuklarla kıyasladığımızda benzerlikleri farklılıklarından daha fazladır. Bu durum yakın zamana kadar dikkate alınmamaktaydı. Ancak bugün gelinen noktada, özel gereksinimli çocukların diğer çocuklarla ortak özelliklerinin neler olduğuna, gelişimsel özelliklerinde ve öğretimsel açıdan ne tarz benzerlikler olduğuna önem vermeye başlanılmıştır. (Eripek, 2005)

Milli Eğitim Bakanlığı'nın yayınlamış olduğu 18.05.2012 tarih ve 28296 sayılı resmi gazetede yayınlanan Özel Eğitim Kurumları Yönetmeliğinin 3.maddesinin (n) bendinde özel eğitim ve rehabilitasyon şu şekilde tanımlanmıştır: “Dil ve konuşma güçlüğü, zihinsel, fiziksel, duyuşsal, sosyal, duygusal ve davranış problemlerine sahip engelli bireylerin engellilik halini ortadan kaldırmak ya da etkilerini en az seviyeye indirmek, yeteneklerini yeniden en üst seviyeye çıkarmak ve topluma uyumlarını sağlamak, temel öz bakım becerilerini, bağımsız yaşam ve mesleki becerilerini geliştirmek amacıyla yapılan çalışmaların tümüdür.” (Özel Eğitim Kurumları Yönetmeliği, 2012).

Rehabilitasyon, bireyin sahip olduğu yeteneklerini mümkün olan en üst düzeye çıkararak, bireyi bağımsızlaştırmak amacı doğrultusunda geliştirilmesidir (Çağlar, 2004). Rehabilitasyon, fiziki, mental ve psikolojik yönden engellilerin uyumu veya bu bireylerin mevcut durumlarını yenecek etkenleri ve bu etkenlerin kullanılma yöntemlerini bularak bireyin sıkıntılarını gidermek için aktif olarak çalışılan bir eğitim ve öğretim süreci olarak tanımlanmaktadır (Sarı, 2000).

2.2. ÖZEL EĞİTİMİN AMAÇLARI

Milli Eğitim Bakanlığı'nın yayınlamış olduğu Özel Eğitim Kurumları Yönetmeliğinin 5.Maddesinde Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri'nde verilen hizmetlerin temel amacı Türk Milli Eğitim sisteminin hedefleri doğrultusunda (Özel Eğitim Kurumları Yönetmeliği, 2012):

a) Engelli kişilerin Bakanlıkça belirlenen destek eğitim programlarıyla özel teknik, çalışan, araç ve gereç kullanarak alakaları, gereksinimleri, yetenek ve becerileri doğrultusunda yaşama hazırlanmasını,

b) Sosyal hayat içindeki ideallerini gerçekleştiren, başka kimselerle iyi ilişkiler kurabilen, ortaklaşa çalışabilen ve yaşadığı ortama uyum sağlayabilen üretken kişiler olarak yetişmelerini,

c) Bilişsel, bedensel, duyuşsal, sosyal, psikolojik ve ruhsal problemleri olan engelli kişilerin engel durumlarının ortadan kalkmasını ya da etkisinin en aza indirilerek becerilerinin en üst düzeye çıkarılması ve sosyal uyumlarının sağlanması, temel kişisel bakım yeterliliklerinin geliştirilmesini,

sağlamak amacıyla destek eğitim çalışmaları yapmaktır.

Özel eğitimin amacı Türk Milli Eğitim sisteminin temel ilkeleri ve hedefleri doğrultusunda; özel gereksinimli bireylerin eğitim ihtiyaçları, becerileri ve alakaları doğrultusunda yeterliliklerini en üst seviyede kullanmaları, mesleki yaşama ve sosyal hayata hazırlanmasıdır (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2018).

2.3. ÖZEL EĞİTİMİN İLKELERİ

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği 07/07/2018 tarihinde, 30471 sayılı resmi gazetede yayınlanmıştır. Bu yönetmelikte özel eğitimin ilkeleri şu şekilde sıralanmıştır;

- a) Kişisel farkları, gelişimsel nitelikleri ve eğitim gereksinimleri göz önünde bulundurularak eğitim hizmeti sunulması,
 - b) Özel eğitim gereksinimli kişilerin alaka, arzu, becerileri doğrultusunda özel eğitim hizmetlerinden faydalandırılması,
 - c) Özel eğitim hizmetlerine en erken zamanda başlanması ve devamının sağlanması,
 - ç) Özel eğitim hizmetlerinde sürecin, bu eğitimi alacak bireyleri toplumsal ve fiziksel ortamlarından mümkün olduğunca soyutlamadan, toplumla etkileşim ve uyum halinde planlanıp devam etmesi,
 - d) Özel gereksinimli bireylerin eğitimsel performansları doğrultusunda hedef, içerik ve öğrenme süreçlerinde adaptasyon yapılarak diğer kişilerle birlikte eğitim almalarına önem verilmesi,
 - e) Özel eğitim gereksinimi olan kişilerin her sınıf ve türdeki eğitimlerine devam edebilmeleri için kurum ve kuruluşlarla ortak planlama yapılması,
 - f) Özel gereksinimli bireyler adına Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı planlanması ve uygulama yapılması,
 - g) Özel gereksinimli bireylere sahip kişilerin, özel eğitim sürecinde her aşamaya aktif olarak katılımlarının sağlanması,
 - ğ) Özel eğitim politikalarının iyileştirilmesinde üniversitelerin konu ile ilgili bölümlerinin akademisyenleri ve özel gereksinimli bireylere dair çalışmalarda bulunan sivil toplum örgütleri ile birlikte çalışılması,
- esastır.

2.4. ÖZEL EĞİTİME MUHTAÇ ÇOCUKLARIN SINIFLANDIRILMASI

Bireylerin yetersizliği kendine özgü olmasının yanında, tanılamayı, ihtiyaçların belirlenmesini, eğitim planlamasını kolaylaştırmak adına engelli bireylerin ortak özellikleri ve eğitim ihtiyaçlarına göre sınıflandırması yapılmaktadır. Bunlar aşağıda gösterildiği şekildedir (Özel Eğitim Hizmetleri Tanıtım El Kitabı, 2006):

1. Zihinsel Yetersizliği Bulunan Bireyler
2. İşitme Yetersizliği Bulunan Bireyler
3. Görme Yetersizliği Bulunan Bireyler
4. Ortopedik Yetersizliği Bulunan Bireyler
5. Dil ve Konuşma Güçlüğü Bulunan Bireyler
6. Özel Öğrenme Güçlüğü Bulunan Bireyler
7. Duygusal, Davranışsal ve Sosyal Uyum Güçlüğü Bulunan Bireyler
8. Otistik Özellikler Göstermekte Olan Bireyler
9. Üstün Zeka ve Yeteneği Bulunan Bireyler
10. Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Bulunan Bireyler

Özel gereksinimli bireyleri sınıflandırırken uzmanların görüşlerinde bazı farklılıklar bulunmaktadır. Kırcaali-İftar'ın (1998) yaptığı sınıflandırmaya göre:

- a) Zihinsel Engelliler
 - b) Öğrenme Güçlüğü Olanlar
 - c) Duygu ve Davranış bozukluğu olanlar
 - d) Bedensel (Ortopedik) Engelliler
 - e) Dil ve Konuşma Güçlüğü Bulunanlar
 - f) İşitme Engelli Bulunanlar
 - g) Üstün Zekalı ve Üstün Yeteneği Olanlar
- şeklindedir.

a. Zihinsel Engelliler: Zihinsel engelin meydana gelmesi pek çok etmenin birlikte görülmesi ile ortaya çıkmaktadır. Bunlar başlıca kalıtsal etmenler, çevresel etmenler olarak bilinmektedir. Bunların yanında yaygın olarak bilinen zihinsel engellilik nedenleri şunlardır (Özel Eğitim Hizmetleri Tanıtım El Kitabı, 2006):

- Bulaşıcı hastalıklar ve zehirlenmeler
- Ruhsal bozukluklar

- Genetik anomaliler
- Yaralanmalar ve fiziksel etkenler
- Metabolik kaynaklı bozukluklar
- Beyin Hastalıkları
- İdiopatik nedenler

b. Öğrenme Güçlüğü Olanlar: Tam anlamıyla bir engel olarak görülmeyen öğrenme güçlüğü aslında durum bozukluğu olarak düşünülmektedir. Okuma ve yazma, dinleme ve konuşma, heceleme, dikkat toplama ya da matematik ile ilgili işlemleri yapmadaki eksiklik nedeniyle kişinin eğitim hayatında bir takım zorluklar çekmesi ve sosyal çevre ile uyumunun olumsuz yönde etkilenmesi durumudur (Özel Eğitim Hizmetler El Kitabı, 2006).

c. Duygu - Davranış Bozukluğu Olanlar: İçinde buldukları durum, zihinsel ve duysal faktörlerle açıklanamayan bireylerdir. Çevresindeki diğer kişilerle dengeli ilişki kurmada güçlük çekme, genel mutsuzluk durumu, korkma, tırnaklarını yeme alışkanlığı, parmak emme hareketi ve bunun gibi fiziki bulgulardan biri veya birkaçının bir süredir devam etmesi sebebiyle okul başarısının ve çevresel uyumunun kötü yönde etkilenmesidir (Özel Eğitim Hizmetleri Tanıtım El Kitabı, 2006).

Araştırmalarda, öğrencilerin yaklaşık olarak % 8'inin uyumsuzluk, başka bir ifade ile davranışlarında bozukluk görüldüğü belirtilmektedir. Bu oran Türkiye için, tanımlardaki değişik fikirlere bağlı olarak geçerli olmayabilir (Kırcaali-İftar, 1998).

d. Bedensel (Ortopedik) Engelliler: Kemik, kas ve sinir sisteminde yetersizlik bulunan, fonksiyon kaybı olan ya da vücudunun bir uzvu hiç olmayan kişilerdir. Vücutlarının herhangi bir bölümünde kısılma, eksik olma, fazla olma, hiç olmama, harekette kısıtlılık meydana gelmesi, şekil bozuklukları olması, kaslarında güçsüzlük olması kişiyi *bedensel engelli* olarak tanımlayabilir. Örnek olarak felçliler, serebral palsililer, spina bifidalılar, travmatik beyin hasarı olanlar, sinir lezyonları geçirenler, trafik kazası geçirenler verilebilir (Öztürk, 2011)

Bireyin durumuna göre bedensel engelle birlikte diğere engeller de görülebilmektedir. Ek olarak başka engeli bulunanlar hariç sadece fiziksel engeli bulunanların, toplam öğrenci nüfusuna oranı %2,4 olarak görülmektedir (Kırcaali-İftar, 1998).

- e. Dil Konuşma Güçlüğü Olanlar:** Farklı düzey ve şekillerde ortaya çıkan sözel iletişimdeki aksaklıklar ve bozukluklar sebebiyle bireyin eğitsel başarısının ve toplumsal uyumunun kötü etkilenmesidir. Engelli konuşma, bireyin konuşması yaşlılarından farklı ve anlaşılmayan bir şekilde yapılır ve normalden çok farklılık gösterir, şeklinde tanımlanmaktadır. Başka şekilde anlatmak gerekirse konuşma sırasında dinleyenler tarafından, ne söylendiğinden ziyade nasıl söylendiğine dikkat ediliyorsa, dinleyenlerin çoğu konuşmayı umduklarından farklı buluyorsa o konuşma engelli bir konuşma sayılabilir (Özel Eğitim Hizmetleri Tanıtım El Kitabı, 2006).
- f. İşitme Engelliler:** İşitme ile ilgili problemi bulunmayan bir birey düşünüldüğünde, genelde kişinin konuşulanları anlamak için yeteri derecede işitmeye sahip olduğu anlatılmaya çalışılmaktadır. Çevresel faktörlerin çok fazla olmaması şartıyla, işitmesi normal olan kişiler herhangi bir özel yöntem kullanmadan normal koşullarda konuşulanları anlayabilmektedir. İşitme engeli bulunan kişiler ise bir takım sesleri duyabilmekte ancak duyduğu sesler konuşulanları anlaması için yeterli gelmemektedir. Aşırı düzeyde işitme engeli bulunan kişilerde durum daha da zorlaşarak işitme cihazı kullansa dahi sadece işitme yoluyla konuşulanları anlayabilmesi çok zor olmaktadır. Bu durumdaki işitme engelli kişiler duydukları sesleri anlamlandırabilmek için dudak okuma yönteminden faydalanmaktadır (Tüfekçioğlu, 1998).
- g. Üstün Zekalı ve Üstün Yeteneği Olanlar:** Bireyler dünyaya belirli özelliklerle gelmiştir. Doğuştan gelen her özelliğın çevresel etkenler ile gelişmesi veya körelmesi beklenmektedir. Bu bağlamda akıl ve beceriler doğuştan sahip olunan ancak sonrasında gelişen özelliklerdendir. Zeka bütünsel olarak bakıldığında insanın yeteneklerinin ortak paydası, her türlü dış etkene uyum gösterme ve problemleri çözebilme niteliğidir. Bundan dolayı zeka kavramı asrı geçen

bilimsel tanımı ile insanların bilişsel anlamda genel potansiyellerini anlatmak için kullanılır. Yüzyıllık geçmişe bakıldığında, zekanın ölçülmesi sonucunda belirlenmiş olan düzeyin üzerinde olan bireyler üstün zekalı olarak tanımlanmıştır. Üstün yeteneklilik, sadece zeka potansiyelindeki üstünlüğe sahiplik ile sınırlandırılması doğru olmayacağından, günümüzde “üstün zekalı” adlandırılmasının yerine “üstün yetenekli” teriminin kullanılması tercih edilmektedir (Özbay, 2013).

Kırcaali-İftar'a göre (1998) bu grupta yaklaşık olarak %5 oranında öğrenci olduğu belirtilmektedir.

2.5. ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON'UN ÖNEMİ

Engellilik sorunu asırlardan beri uğraşılan, insanlığın var olduğu günden bugüne her dönemde aşılması gereken bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Tabii afetler, terörizm, savaşlar, çöken binalar, yangınlar, trafik kazaları, işte meydana gelebilecek kazalar, zararlı alışkanlıklara bağımlılık, yiyecek ve kimyasal zehirlenmeleri, omurilik yaralanmaları, akraba içi evlilikler, televizyon bağımlılığı, radyasyona bağlı mutasyonlar ve çağdaş yaşamın getirmiş olduğu bazı nedenlerin gelişmeye devam eden ülkelerde engelli birey sayısını hızla artırdığı bilinmektedir. Sağlıkla ilgili hizmetlerin yeteri düzeyde gelişmediği ülkelerde, yukarıda bahsedilen sebeplerin dışında; doğumdan önce, doğum anında ve doğum sonrasında ortaya çıkan nedenler de engelliliğe yol açabilmektedir (Aytaç, 2000).

Günümüzde özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri engellilere 7 alanda destek eğitim vermektedir. Bunlar:

1. Görme Engelli Bireyler Destek Eğitim Programı
2. İşitme Engelli Bireyler Destek Eğitim Programı
3. Zihinsel Engelli Bireyler Destek Eğitim Programı
4. Dil Konuşma Güçlüğü Destek Eğitim Programı
5. Bedensel Engelli Bireyler Destek Eğitim Programı
6. Yaygın Gelişimsel Bozukluklar Destek Eğitim Programı
7. Özgül Öğrenme Güçlüğü Destek Eğitim Programı

Özel gereksinimli bireylere hizmet veren rehabilitasyon merkezleri; bilişsel, fiziksel, toplumsal, psikolojik, duyuşsal, konuşma, görme, işitme gibi engellerinden dolayı süregelen hayatın akışına uyum sağlayamayan kişilerin, fonksiyonel durumlarını iyileştirmek ya da en aza indirmek ve toplum içinde bağımsızlaşmalarına yardımcı olacak kazanımlar elde etmek üzere kurulan ve bu bağlamda hizmet vermeye devam eden eğitim kurumlarıdır (Altınkurt, 2008).

Türkiye’de engelli bireylere ve ailelerine hizmet sunan 2475 tane Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi bulunmaktadır (Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü, 2019)

Engelli bireylere ve ailelerine hizmet sunulan bu merkezlerde özel eğitim alan öğretmen, çocuk gelişim ve eğitimcisi, okul öncesi öğretmen, odyolog, dil ve konuşma terapisti, dil ve konuşma patoloğu, fizyoterapist, psikolog, rehber öğretmen, sosyal hizmet uzmanları görev alabilmektedirler (Talim Terbiye Kurulu, 2014).

Yukarıda anlatılanların ışığında bu kurumlar, özel eğitim hizmetleriyle ilgili olarak hazırlanan eğitim öğretim araç ve gereçlerini derleyerek toplumdaki bireylerin bilgi sahibi olması için kullanmaktadır. Bunların yanında, engelliler alanında yürütülen bilimsel çalışmalara ve faaliyetlere katılarak, farklı etkinlikler yaparak kamuoyunda farkındalık oluşturmak adına çalışmaktadır. Sonuç olarak engelliliğin bilinen ve henüz bilinmeyen birçok nedenleri çeşitli düzeylerde kamuoyuna akademik ve sosyal faaliyetler aracılığıyla anlatılarak, toplumun genelinin bu konuya ilişkin bilinç düzeyinin artırılması sağlanmaya çalışılmaktadır. Toplumda, özel gereksinimli bireylerle birlikte özel gereksinimli bireylere sahip aileler de önemli bir yer tutmaktadır. Özel gereksinimli bireyin kabul edilmesi, ona bakılması, onun bağımsızlaştırılması ve sosyal çevreye dahil edilmesinde ailelerin önemi göz ardı edilemez. Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde ise herhangi bir engeli olan çocuğa sahip olan aileye yaklaşımlar ve engelli çocuğa sahip ailelerin bu eğitimlere dahil olmaları bu sebeplerden dolayı önemlidir. Bugünkü eğitimin beklentisi, engelli bireyin eğitiminin bütüncül anlamda ilerlemesini amaçlar. Modern eğitim anlayışında aile bu bünyenin dışında bırakılmamalıdır. Özel eğitim hizmetlerinde; modern eğitim ile aileye yönelik eğitim ayrı düşünülemez. Bu bağlamda engelli bireylere ve ailelerine hizmet eden bu kurumlar, aile eğitimlerini de kapsayacak şekilde

örgütlenerek, engelli bireyin topluma kazandırılmasını amaçlamaktadır. Yapılan eğitimler, sosyal etkinlikler ve farkındalık çalışmaları sayesinde normalin dışında gelişen, olumsuz olayları ve değişimleri ailenin ve özellikle çocukların en az zararla atlatması sağlanmaktadır (Altinkurt, 2008).

2.6. ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON'UN TARİHİ GELİŞİMİ

M.Ö. 4. Yüzyılda başlayan hizmetlere dair; özel eğitime ihtiyacı bulunan kişilere verilen eğitimlerin ilk önce Anadolu topraklarından başladığı ve Aziz Basilin'in Kayseri yöresinde ilk körler hastanesini açmasının özel eğitim hizmetlerine dair önemli bir yer tuttuğu belirtilmektedir. Farklı engellilik gruplarında özel eğitime gereksinimi olan kişilerin eğitimlerine 18. Yüzyılda başlanılmıştır. 14.Yüzyılda ise üstün yeteneklilere dair çalışmalara sadece Türklere rastlanılmaktadır (Şahin, 2003).

18. Yüzyıldan itibaren değişim birçok konuda olduğu gibi özel eğitim gereksinimli çocuklara karşı tutumlarda da meydana gelmiştir. Bu tarihlerden sonra Rusya ve Avrupa'da engelliler için birçok okullar kurulmuştur. Dünyada açılan okulların özellikleri ülkelerin teknolojik, kültürel ve ekonomik faaliyetlerindeki farklılıklara göre değişiklikler gösterdiği bilinmektedir. Genel anlamda eğitim öğretime verilen değer ile ülkelerin gelişmişlikleri arasında paralel bir ilişki söz konusudur.

Aşağıda bazı ülkelerin özel eğitim uygulamalarından örnekler sunulmuştur.

2.6.1. Özel Eğitim ve Rehabilitasyon'un Dünya'daki Tarihi Gelişimi

Amerika Birleşik Devletleri'nde Özel Eğitim: Özel gereksinimli bireylerin normal yaşam fırsatlarından yararlanmasını temel alan normalleştirme kavramı, bu bireylerin okullarda eğitim görmesinin dışında kendi düzeylerinde bir iş edinme, sosyal faaliyetlere katılmak gibi olanaklardan da adil bir şekilde yararlanmalarını öngörmektedir (Lindsay, 2003; Peterson ve Hittie, 2003). Normalleşme kavramı ile Avrupa'da ve A.B.D'de kamuya açık olan park, sinema, market, toplu ulaşım araçları gibi alanlara engelli bireylerin ulaşımının sağlanması gerektiği vurgulanmıştır (Kargın, 2004).

A.B.D’de 1975 senesinde yürürlüğe giren Özürlü Bireyler Yasası, 1990 senesinde kapsam ve içeriği genişletilerek doğumundan 21 yaşına kadar tüm bireylerin, engel farkı gözetmeksizin, eğitimlerinin devlet eliyle ücretsiz şekilde üstlenilmesini sağlamıştır (Kırcaali-İftar, 1998). A.B.D Engelli Bireyler Yasasının temelinde beş özelliği vardır:

- Uygun eğitsel hizmetler,
- Nesnel eğitsel değerlendirme
- Bireyselleştirilmiş eğitim planı
- En az kısıtlayıcı eğitim ortamı
- Eğitsel kararları ve uygulamaları denetleme

Uygun Eğitim Hizmetleri: Engel farkı gözetmeksizin 3 yaşından 21 yaşına kadar her birey, ihtiyaçlarına göre verilen özel eğitim hizmetlerinden ücret alınmadan yararlanır. Psikolojik danışma, odyoloji hizmetleri, fizyoterapi gibi destek hizmetler de özel eğitim hizmetleri kapsamına girmektedir. Bu hizmetlerden yararlanabilmek için bireyin engelinin resmi kurumlar tarafından tanılanmış olması gerekir. 3 yaşından küçük çocuklardaysa, özel eğitim hizmetlerinin uygun alanlarından faydalanabilmeleri için akranlarına bakılarak bazı gelişimsel özelliklerinin geride olması ya da geri kalma riskinin olması yeterlidir (Kırcaali-İftar, 1998).

Nesnel Eğitsel Değerlendirme: Özel eğitim hizmetlerinin faydalanabilmeleri için, 3 yaşından 21 yaşına kadar bireylerin detaylı bir incelemeden geçirilmelerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu değerlendirme, farklı branşlardan oluşan uzmanlar tarafından oluşturulan bir kurul tarafından gerçekleştirilmektedir. 3 yaşının altındaki çocukların kendileriyle birlikte aileleri de değerlendirilmelidir. Amerika’da son yıllarda yaygın görüş, sınıf öğretmenlerinin özel gereksinimli birey olduğunu düşündüğü öğrenciye formal değerlendirme önermeden bir takım girişimlerde bulunması gerektiği yönündedir. Öğretmenin yapmış olduğu ön girişimlerinde, öğrencinin zorlandığı alanlarda değerlendirme yaparak, bu eğitim programlarında bazı değişiklikler yapması beklenmektedir. Bu girişimler sayesinde öğrencinin engelli diye nitelendirilmesinin önüne geçilmeye çalışılmaktadır (Kırcaali-İftar, 1998).

Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı: Her yıl yenilenen bu plan özel eğitime ihtiyaç duyan öğrenciler için özel olarak hazırlanmaktadır. 3 yaş altındaki çocuklar için bu

plan yerine bireyselleştirilmiş aile hizmet planı hazırlanmaktadır. Bu plan hazırlanırken çocuğun özelliklerinin yanında ailedeki özellikler de göz önünde bulundurulur. Bireysel aile hizmetleri planının hazırlanabilmesi için, çocuğun herhangi bir tanı almış olma şartı aranmaz (Kırcaali-İftar, 1998).

En Az Kısıtlayıcı Eğitim Ortamı: Çocuğu en az kısıtlayacak şekilde, eğitsel gereksinimlerini sağlayacak ortam hazırlanır. Kısıtlayıcılık, çocuğun akranlarıyla ne kadar bir arada bulunduğu ve eğitim ihtiyaçlarının beklentiyi hangi derecede karşıladığı ile ilgili bir niteliktir (Kırcaali-İftar, 1998).

Eğitsel Kararların ve Uygulamaların Denetlenmesi: Özel eğitimle ilişkili karar ve uygulamaların denetlenmesi için ailelerden veya eğitim kurumlarından kişiler soruşturma isteyebilir. Bunun dışında çocukları değerlendirilen veliler bu değerlendirmenin sonuçlarından memnun olmazlarsa itiraz ederek yeniden inceleme yapılmasını isteyebilirler. Yapılan tüm değerlendirmeler sonunda eğitimciler tarafından çocuğun eğitimine dair farklı kararlar alınacağı zaman, bu konuya ilişkin aile bilgilendirmesi yapılarak onay alınmaktadır (Kırcaali-İftar, 1998).

İngiltere’de Özel Eğitim: 1994 yılında yayınlanan Özel Eğitim Uygulama Kılavuzu ile özel eğitim gereksinimi olan tüm bireylere dair eğitim ile ilgili düzenlemelerin temelleri oluşturulmuştur. İngilizlerde özel eğitim ile ilgili yapılan son düzenlemelerin en belirgin özelliği, özel gereksinimli çocukları formal eğitim süreçlerine dahil etmeden, normal sınıflarda eğitimlerine devam etmelerini sağlamaktır. Bunun yanında kalıplaşmış, tek düze inceleme ve eğitsel anlayışın, özel eğitim gereksinimi olan çocuklar için uygunsuz olacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda oluşturulan inceleme ve eğitim sistemine göre 5 aşamalı bir yol izlenmektedir. İnformal değerlendirme ve kaynaştırma ilk aşamaları oluşturmakta, formal değerlendirme ve ihtiyaç duyulan durumlarda bire bir özel eğitim ortamlarında eğitim ise daha sonraki aşamaları oluşturmaktadır (Kırcaali-İftar, 1998).

İngiltere’de okullarda özel eğitimi koordine eden eğitimciler bulunmaktadır. Bu koordinatörler, özel gereksinimi olan öğrencilerin evraklarını hazırlamak, öğrencilerin normal sınıflarındaki öğretmenlere danışmanlık konusunda yardımcı

olmak, okulun dışındaki kimselerle iletişimi sağlamak gibi işlerle meşgul olmaktadırlar (Kırcaali-İftar, 1998).

İngiltere meclisine 1980 yılında sunulan özel gereksinimli çocukların eğitimine yönelik rapor sonucunda çıkarılan “Özel Eğitim Yasası” ile 1981 yılında fırsat eşitliği sağlanılmaya çalışılmış ve ardından 1988 yılında “Eğitimde Reform Yasası” ile kanun daha da derinleştirilmiştir. Çıkarılan bu yasada kaynaştırma en belirgin özellik olarak karşımıza çıkmaktadır (Şahin, 2003).

İngiltere’de çocuğun tanı alıp almamasına bakılmaksızın akranlarıyla birlikte eğitim alabileceği ifade edilmektedir. Ancak bu hizmetleri sıradan okullarda değil, yalnızca yeterli olanakları bulunan okullarda alabilecekleri belirtilmiştir (1.Özürlüler Şurası, 1999).

2.6.2. Özel Eğitim ve Rehabilitasyon’un Türkiye’deki Tarihi Gelişimi

Özel gereksinimli bireylere sağlanan imkanlarda son zamanlarda ülkemizde sevindirici gelişmeler görülmektedir. 1980’li yıllara kadar çok fazla bir ilerleme görülmeyen bu alanda 80’li yıllardan sonra gelişmeler hız kazanmıştır (Kargın, 2004)

Türkiye coğrafyasında özel gereksinimli bireylerin eğitiminde karşımıza çıkan ilk kurum Enderun Mektebidir. Araştırmalarda XVI. Yüzyılda Osmanlı Devleti’nde bulunan bu mekteplerin dönemin üstün yetenekli çocuklarının eğitimi için açılmış okullar olduğu bilinmektedir (Ataman, 1984). Cumhuriyet’in ilanından sonra, özel gereksinimli bireylerin eğitimleri konusunda Harika Çocuklar Yasası kabul edilmiş ve böylelikle üstün yetenekli çocukların eğitim hakları kanunen korumaya alınmıştır (Ataman, 1997).

Osmanlı Devleti’nde özel çocuklar ile alakalı uygulanan Enderun Mektepleri haricinde 1889 yılında Grati Efendi tarafından İstanbul’da işitmesinde ve görmesinde engel bulunan bireylere hizmet veren sınıflar karşımıza çıkmaktadır. Açılan bu sınıflar sonraları birer okula dönüşmüş ve bu okulda işitmesinde ve görmesinde engel bulunan bireylerin eğitimine 1912’ye kadar devam edilmiştir. Bu okullar kapatıldıktan sonra 9 yıl boyunca özel eğitime dair herhangi bir gelişim

görülmemiştir. 1.Dünya Savaşı sona erdikten 3 yıl sonra Kurtuluş Savaşı sırasında “Özel İzmir Sağırılar ve Körler Müessesesi” adıyla İzmir’de bir okul açılmış ve 1950 yılına kadar Sağlık Sosyal Yardım Bakanlığı bünyesinde eğitim vermeye devam etmiştir (Akçamete, 1998; Akçamete ve Kaner, 1999).

1950’li yıllardan sonra özel eğitim alanı bakımından önemli gelişmelerin yaşandığı görünmektedir. Özel gereksinimli bireylere sunulan hizmetlerin planlamasının Milli Eğitim Bakanlığı bünyesine geçmesi bu dönemin en dikkat çekici gelişmelerindendir. Bu hizmetlerin farklı bir bakanlık bünyesine alınması aslında mevzunun “sağlık sorunu” olmasından ziyade “eğitim konusu” olarak ele alınmasının düşünülmesi açısından önem arz etmektedir (Akçamete ve Kaner, 1999; Özyürek, 2004).

Günümüzde tüm illerde bulunan özel eğitim hizmetlerinin yürütülmesinde Rehberlik ve Araştırma Merkezleri büyük önem taşımaktadır. 1955 yılında kurulan Psikolojik Servis Merkezi de bu merkezlerin ülkemizdeki ilk örneğidir. Bu gelişmeyi yine aynı yılda Ankara’da iki okulda zihinsel engeli bulunan öğrencilere hizmet vermek amacıyla özel sınıfların açılması takip etmiştir. Açılan bu sınıflar bugün ülkemizin okullarında yer alan “özel alt sınıf” uygulamalarının temelini oluşturmaktadır (Özsoy, 1990).

1950’li yılların sistematik anlamda ilk girişimi olan Özel Eğitim Şubesi 1952 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü’nde kurulmuştur. Daha sonra ülkemizde özel eğitimin üniversite seviyesinde ikinci girişimi Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi bünyesinde, 1965 yılında Özel Eğitim Bölümü’nün kurulmasıdır. Üniversitelerde bu bölümlerin açılması alanda çalışacak olan eğitim personelinin yetişmesi açısından büyük önem arz etmektedir (Enç, 1972; Enç, Çağlar ve Özsoy, 1987).

Farklı branşlarda eğitim veren öğretmenlere ve özellikle sınıf öğretmenlerine, özel gereksinimli çocuklara eğitim verebilmeleri için 1978 yılında “Özel Eğitim Öğretmenliği Sertifika Programı” verilmeye başlanmıştır. Verilen özel eğitim öğretmenliği sertifikası ile alanın öğretmen ihtiyacı karşılanmaya çalışılmıştır (Akçamete ve Kaner, 1999).

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 8.maddesinde geçen "özel eğitime ve korunmaya muhtaç çocukları yetiştirmek için özel tedbirler alınır" ibaresi ülkemizde engelli çocuklara sunulan hizmetlerin genel eğitim sistemine dahil edilmesi bakımında önem arz etmektedir (Gökçe ve Arkadaşları, 2002).

1950'den sonra 30 yıl boyunca İlköğretim Genel Müdürlüğü'nde bulunan bir şube tarafından yürütülmüş bu hizmetler, daha sonra özel eğitim hizmetleri hakkında çarpıcı gelişmelerin olduğu 1980 yılında genel müdürlük tarafından yürütülmeye başlanmıştır. 1983 yılında Özel Eğitim ve Rehberlik Dairesi Başkanlığı'na dönüştürülen bu genel müdürlük daha sonra 1992 yılında çıkan yasa ile yeniden tekrar Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü ismi ile hizmet vermeye başlamıştır. Bu değişim ile özel gereksinimli bireylere sunulan hizmetlerin, bakanlık boyutunda genel müdürlük aracılığıyla, taşrada ise Milli Eğitim Müdürlüğü bünyesinde görevli müdür yardımcısı ve rehberlik araştırma merkezi ile yönetimi sağlanmaktadır (Akçamete ve Kaner, 1999; Şahin, 2003).

1980'ler özel eğitimin Türkiye'deki tarihi açısından çok önemli yıllardır. Özel eğitimle ilgili pek çok yasa bu yıllarda kabul edilmiştir. 1983 yılında çıkarılan yasa ile bu alanı kapsayan kanunların temelleri atılmıştır. Çıkarılan yasayla, özel gereksinimli çocukların eğitimleri, takipleri ve özel eğitime dair tanımlar, özel eğitimin ilkeleri, özel eğitim kurumları, bu kurumların görev tanımları belirlenmiş ve çıkan bu yasa doğrultusunda bir takım yönetmelikler yayınlanmıştır (Şura Raporu, 1999).

1990'lı yıllar özel gereksinimli bireylere sunulan eğitim hizmetlerindeki ilerlemelerin ciddi boyutlara ulaştığı yıllardır. 1990 yılında yapılan 13.Milli Eğitim Şurası'nda özel ihtiyaçları olan kişilerin eğitim imkanlarından en üst düzeyde yararlanmaları için çalışmalar yapılması kararı alınmıştır (Şura Raporu, 1999). 13.Milli Eğitim Şurası kararları doğrultusunda 1991 yılında, 1.Özel Eğitim Konseyi düzenlenmiştir. Düzenlenen konseyin içeriğinde farklı engellilik grupları ile ilgili komisyonlar kurularak, alanlarına ilişkin kararlar almışlardır. Bu konseyde elde edilen sonuçlardan en önemlisi de kaynaştırma programlarının yaygınlaştırılmasıdır. Kaynaştırma programlarına dahil edilen engelli öğrencilerin alacakları eğitim her birisi için özel olarak planlanmalı ve planlanan bireysel eğitimin, özel eğitim

alanında uzman bireyler tarafından verilmesi ve takip edilmesi gerekmektedir (Şura Raporu, 1999).

1993, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından özel eğitim senesi olarak kabul edilmiştir. Özel eğitim rehberi ilk defa bu yıl içinde çıkmıştır. Bu yılı atfedilen önem dolayısıyla yurdun çeşitli yerlerinde toplantılar düzenlenmiştir. Bunların dışında kurumların isimlerinden özür ifadesi çıkarılarak, etiketlenmenin önüne geçebilmek adına kurumlar yeniden isimlendirilmiştir. 1990 yılındaki şurada kaynaştırmanın önemine vurgu yapılmasının yanında ayrıca, 1990'lı yıllarda farklı olarak özel gereksinimli bireylere hizmet veren eğitim kurumlarının sayısında önemli bir fazlalık meydana geldiği belirtilmektedir. 1950 yılından 1992 yılına kadar 75 adet özel eğitim hizmeti veren okul açılmışken, sonraki 3 yıl içinde 75 okulun daha açılmasıyla birlikte özel eğitim okulu sayısı toplamda iki katına çıkmıştır (Şura Raporu, 1999).

1997 yılında yürürlüğe giren 573 sayılı KHK, Türkiye'de özel eğitim tarihinin en ciddi gelişmelerinden bir tanesidir. Bu KHK, o güne kadar Türkiye'de özel eğitim ihtiyacı olan bireylerle ilgili kapsamı en geniş olan kanuni gelişmedir. Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin tanınmasından itibaren, incelenmeleri ve eğitimsel çalışmalarıyla ilgili ana unsurlar bu kararnamede yer almaktadır (Kargın, 2004).

2006 yılında Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğüne yayınlanmış olan yazıda SHÇEK kanunu hükümlerinin gerektirdiği şekilde izin alınmış rehabilitasyon merkezlerinin Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenmiş olan şartlara göre 31.12.2007 tarihine kadar kurum açma izinlerini yeniden almaları talep edilmiştir (MEB, 2006). Bu süreçte kapanan, dönüşen veya hizmete açılan birçok kurum meydana çıkmıştır.

Türkiye'de bugün yürürlükte olan 07.07.2018 tarih ve 30471 sayılı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 18.05.2012 tarih ve 28296 sayılı MEB Özel Eğitim Kurumları Yönetmeliği, 20.03.2012 tarih ve 28239 sayılı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği çerçevesinde özel gereksinimli bireylere verilen hizmetler yürütülmektedir. Bu yönetmeliklerle özel kurumlarda eğitim-öğretim, yönetim,

kayıt-kabul, devam-devamsızlık, öğrenci nakli, öğrenci başarısı, özel gereksinimli bireylere sunulacak olan hizmetlerin yürütülmesine ilişkin hükümler, usul ve esaslar belirlenmiştir.

2.7. TÜKENMİŞLİK

İnsanların işlerinde yaşadıkları ilişkilerin zorlaşması ve bundan dolayı bazı durumların ters gittiği yolundaki inancın artmasıyla gelişen süreç; tükenmişlik olarak özellikle 1970’li yıllarda Amerika’da insanlara hizmet verilen bazı mesleklerde görülmeye başlanmıştır. Tükenmişlik kavramı ilk önce insanlarla birebir ve yoğun iletişim kurması gereken sağlık çalışanlarında incelenmiştir. Daha sonrasında benzer şekilde, hizmet verilen bireylerle etkileşimler kurulması gereken öğretmenler ve polisler gibi meslek elemanlarını konu alan araştırmalar yapılmıştır (Gündüz, 2004).

Tükenmişlik, çalışanların mesleklerinin özgün anlam ve amacından kopması, hizmet götürdüğü insanlarla artık gerçekten ilgilenemiyor oluşu ya da aşırı stres ve doyumsuzluğa tepki olarak çalışan bireylerin tepki olarak kendilerini işlerinden geri çekmesi olarak tanımlanır. Bu durum sunulan hizmet ve bu hizmetin kalitesini doğrudan olumsuz yönde etkilemektedir. Yapılan çalışmalar tükenmişliğin iş kaybı, aile içi ilişki sorunları, psikolojik rahatsızlıklar, alkol-sigara bağımlılığı, uykusuzluk, depresyon gibi çok çeşitli problemlere yol açabilmektedir (Kaçmaz, 2005).

İlk olarak Freudenberger ve Maslach tarafından kullanılan tükenmişlik kavramını; bir psikiyatrist olan Freudenberger enerji, güç ve kaynaklar üzerindeki fazla talepler neticesinde kişinin başarısız olması, yıpranması ve tükenmesi olarak nitelendirmiştir (Freudenberger, 1974). Maslach ise tükenmişliği; duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarının azalması olmak üzere üç faktörlü bir yapı olarak ele almaktadır (Maslach, Leiter, Schaufeli, 2001).

Gündüz’ün (2004) görüşlerine göre tükenmişliğin alt boyutları aşağıdaki gibi açıklanmıştır:

Duygusal tükenme: Tükenmişlik sendromunun var olduğunu söyleyebilmek için gözlenebilmesi en kolay olan boyuttur. Bireylerin yıpranma, enerji kaybı, bitkinlik veya yorgunluklarını ifade etmek için yaptıkları açıklamalar bu boyutla ilgilidir.

Duyarsızlaşma: Kendilerinden ve işlerinden uzaklaşan çalışanların, işlerine karşı olan duygularında ve idealist düşünce yapılarında olumsuz değişiklikler meydana gelmesi durumudur. Bu durum var olduğunda, hizmet verilen bireylere karşı aldırış etmeme, düşmanlık içeren olumsuz tepkilerde bulunma gibi davranış biçimleri meydana gelebilmektedir. Duygusal tükenme ile duyarsızlaşma arasında korelasyon olduğu düşünülmektedir.

Kişisel Başarının Azalması: Psikolojik ve fiziki anlamda tükenen, hizmet verdikleri bireylere karşı olumsuz tutum içine giren bireyler, yaptıkları işlerin taleplerini yerine getirmekte zorlandıkları zaman kişisel yeterlilik duyguları azalmaktadır. Bu bağlamda kişisel başarının azalması durumu diğer iki boyut ile birlikte değerlendirilmektedir.

2.7.1. Tükenmişliğin Evreleri

Aşağıda insanlarla birebir iletişimde bulunulması gereken hizmet sektörlerinde kendini gösteren bir sorun olarak karşımıza çıkan tükenmişlik dört evre ile tanımlanmıştır. Bu sınıflandırma tükenmenin anlaşılmasını kolaylaştıran bir bakış açısı sağlamaktadır. Bununla birlikte tükenmişlik, bireyin bir evreden diğerine geçtiği bir süreçten ziyade, süreklilik gösteren bir olgudur (Ergin, 1992; Düzyürek, Ünlüoğlu, 1992; Fawzy, Fawzy, Pasnau, 1991).

I. Evre - Şevk ve coşku evresi: Bu evrede birey çok heyecanlı, motivasyonu yüksek ve isteklidir. Gerçekçi olmayan boyutlara ulaşan mesleki beklentiler göstermektedir. Kişi; kariyer planlamaları yapar, uykusuzluğa, gergin çalışma ortamlarına karşı uyum sağlama çabasındadır. Var gücüyle kendisini çalışmaya adamaktadır.

II. Durağanlaşma Evresi: Bu evrede istek ve umut azalmaktadır. Daha önceleri mesleğini uygularken karşılaştıkları güçlükleri umursamayan veya yadsıyan birey,

bazı durumlardan rahatsız olmaya başlamıştır. Önemsenmeyecek bazı sorunlardan büyük yakınmaları olan birey, mesleğinden tatmin olmamaya başlamakta ve yorgunluk hissetmektedir.

III. Engellenme Evresi: Bu evrede kişide; sistemdeki çarpıklıkların ve insanların düzelemeyeceği inancı gelişir, yoğun bir engellenmişlik duygusu yaşar. Bunların sonucunda kişi bu durumla başa çıkmak için pasif agresif tutumlarla işi yokuşa sürme, direnç gösterme ve kendini işten çekme gibi yeni stratejiler geliştirir.

IV. Umursamazlık Evresi: Çok derin duygusal kopma ya da kısırlaşma, derin bir inançsızlık, kuruma ve mesleğe karşı sevginin azalması ve umutsuzluk gözlenmektedir. Kişi bu evrede mesleğini artık sadece maddi ve sosyal güvence için sürdürmekte, ondan zevk almamaktadır. Bu durumda iş hayatı, birey için kendini geliştirmesi ve belirli bir doyuma ulaşması için bir alan olmaktan çok uzak, kişiye huzursuzluk veren bir alan olacaktır.

2.7.2. Tükenmişliğin Belirtileri

Günümüzde iş yaşamında öncelikle seyrek belirtiler göstererek başlayan tükenmişlik, zamanla artan ve daha yoğun fark edilir hale gelen bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Genel anlamda tükenmişliğin belirtileri fiziksel, duygusal ve davranışsal belirtiler olarak tanımlanmaktadır (Baysal, 1995). Tükenmişlik yaşayan bireylerde bazı belirtiler gözlemlenmektedir. Bunlar yaptıkları işe karşı duyulan ilgilerinin azalması, duygusal yıpranmışlık, iş ile işi yapan birey arasında oluşan uyumsuzluk şeklindedir (Maslach ve Leiter, 1997).

I. Fiziksel Belirtiler: İnsan fizyolojisi, vücut sistemi uyum içinde çalıştığında yüksek bir enerji sağlamaktadır. Mesleklerini seven insanlar, hayatlarının bazı kısımlarında zamanlarının büyük bölümünü iş yerlerinde geçirebilmektedirler. Tükenmişlik yaşayan bireyler genel anlamda iş hayatına bu şekilde başlamaktadırlar (Freudenberger ve Richelson, 1981). Dönemsel olarak yüksek enerjileri ile çevrelerindeki bireyleri etkileyen bu insanlar, tükenmişlik sürecine girdiklerinde hem bedensel hem de ruhsal olarak sahip oldukları tüm enerjilerini kaybedebilirler. Bu enerji kaybını yaşayan bireylerde, ciddi fiziksel belirtiler ortaya çıkabilmektedir.

Tükenmişliğin genel olarak yorgunluk ve bitkinlik hissi, süregelen soğuk algınlığı, baş ağrısı, sindirim sistemi rahatsızlıkları, dolaşım problemleri, deri hastalıkları, kas spazmları, uyuşukluk, uyku bozuklukları, alerji, solunum problemleri, tarif edilemeyen genel ağrı ve sızılar gibi fiziksel belirtileri olduğu belirtilmiştir (Maslach ve Leiter, 1997; Gürşimşek ve Girgin, 2000; Potter, 1995).

II. Psikolojik ve Duygusal Belirtiler: Tükenmişliğin diğer belirtilere göre psikolojik belirtilerinin gözlemlenebilmesi daha zor olmasının yanında dikkatle incelendiğinde bireyin kendisi ve çevresi tarafından kolayca fark edilebilmektedir. Tükenmişliğin belirgin duygusal özelliklerinden ikisi engellenmişlik hissi ve öfke durumudur. Bu durum zamanla kaygı ve duygu-durum bozukluğu gibi ruhsal olarak tehlikeli durumlara yol açabilmektedir. Bu bağlamda gerçekleşen kaygı ve duygu-durum bozuklukları, alınganlık, fark edilir derecede yaşanan üzüntü, çevreye olan ilgisizlik, anormal şüphe, kişinin kendisine olan saygı ve güveninde azalma, kişisel başarısızlık, suçluluk ve çaresizlik hissi gibi duygularla paralellik göstermektedir (Maslach ve Leiter, 1997; Freudenberger ve Richelson, 1981; Potter, 1995).

III. Davranışsal Belirtiler: Tükenmişliğin diğer bireyler tarafından kolayca fark edilebilen belirtileri davranışsal belirtilerdir. Davranışsal belirtilerin varlığı ve belirtilerin seviyesi, tükenmişliğin ne derece ileri bir boyutta olduğu konusunda araştırmacılara fikir vermektedir. Tükenmişlik görülen bireylerde, öfkesini kontrol edememe, aile içi anlaşmazlıklar, umutsuzluk, güçsüzlük, ilgisizlik, çalışmaya karşı direnç, hizmet sunulan bireylere karşı standart yaklaşım, değişime karşı direnç, sıkıntılı hal, hareketsizlik, görevlerini öteleme, madde bağımlılığı ya da bunlara karşı eğimli olma, kişisel ilişkilerinde sorunlar gibi davranışsal belirtiler gözlemlenebilmektedir (Freudenberger ve Richelson, 1981; Maslach ve Leiter, 1997; Gürşimşek ve Girgin, 2000; Potter, 1995).

2.7.3. Tükenmişliğin Nedenleri

Yapılan araştırmalarda tükenmişliğe etki eden, kişisel ve örgütsel nedenler olarak ayrılan birçok nedenin var olduğu görülmektedir. Çam (1995), tükenmişliğe sebep olan nedenleri kişisel ve çevresel nedenler olarak tanımlamıştır. Tükenmişliğin

nedenlerini inceleyen ilk araştırmalarda tükenmişliğin sadece kişilikle alakalı olduğu düşünülmekteydi. Sonradan yapılan çalışmalar daha çok örgütsel ve çevresel faktörlerin neden olduğu tükenmişlik üzerine odaklanmaktadır. Bunların yanı sıra diğer bir görüş olarak hem kişisel hem de çevresel faktörlerin tükenmişliğe neden olduğu, tükenmişliğin çok boyutlu bir yapıdan oluştuğunu düşünerek değerlendirme yapılması gerektiği düşünülmektedir (Kaçmaz, 2005).

I. Kişisel Tükenmişlik Nedenleri: Tükenmişliğe neden olan kişisel nedenler; bireyin cinsiyeti, kıdemi, beklentileri, yaşı, medeni hali, tecrübeleri, işinin ödüllendirici yanı gibi değişkenler olarak belirtilmektedir.

II. Örgütsel Tükenmişlik Nedenleri: Tükenmişliğin örgütsel nedenlerinin; çalışılan kurumun niteliği, işyerindeki rol, çalışma saatleri, iş yoğunluğu, iş stresi, yapılan işin niteliği, birlikte çalışılan bireylerin yetersizliği, işinde ilerleme yoksunluğu, yapılan işin tanımının mevcut olmaması, performansın ödüllendirilmemesi, yönetimin çalışanlara yaklaşımı, maaşın yetersiz olduğu düşüncesi, hizmet verilenlerin niteliği, iletişim bozukluğu, sosyo-ekonomik sorunlar gibi etkenler olduğu ifade edilmiştir (Çam, 1989).

2.7.4. Tükenmişliğin Sonuçları

Tükenmişliğin meydana getirdiği bireysel ve örgütsel bakımdan olumsuz sonuçlar son derece önemlidir (Cordes ve Dougherty, 1993). Bireylerin tükenmişlik sebepleri ve düzeyleri kişilere ve zamana göre değiştiğinden, bu konu ile ilgili belirlenmiş standart sonuçlar bulunmamaktadır (Sabuncuoğlu ve Tüz, 2005). Tükenmişlik, birey üzerinde, çalışma hayatı üzerinde, aile hayatı üzerinde birçok olumsuz etkiye sebep olmaktadır (Saraç, 2018).

2.8. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Korucu (2005) tarafından “Türkiye’de özel eğitim ve rehabilitasyon hizmeti veren kurumların karşılaştıkları güçlüklerin analizi: Kurum sahipleri, müdür, öğretmen ve aileler açısından” adlı çalışma yapılmıştır. Yapılan çalışma Konya, İstanbul, Ankara, Gaziantep, Denizli illerindeki Özel Eğitim ve Rehabilitasyon

Merkezleri'nin kurum sahipleri, müdürleri, öğretmenleri ve öğrenci velileri arasından yansız atama yöntemiyle seçilmiş 138 kişiden oluşmaktadır. Seçilen 138 kişi; 30 kurum sahibi, 36 yönetici, 36 öğretmen ve 36 aileden oluşmaktadır.

Bu araştırmanın sonuçlarına göre kurum içinde yönetim-personel ilişkilerinde güven konusunda bir takım sıkıntılar olduğu ancak kurum içi personelin kendi aralarındaki bağların çok kuvvetli olduğu bulunmuştur. Bununla birlikte istenmedik şekilde kurumlar arasında ilişkilerin ve iletişimin zayıf olduğu bulunmuştur. Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerine verilen hak edişler bürokratik formalitelerden dolayı zamanında gelmediği için kurumların personel maaşları, kira, vergi ödemeleri, faturalar gibi doğal giderlerinin zamanında karşılanamaması durumu ortaya çıkmıştır. Maaşlarını zamanında alamayan personeller arasında iş doyumu ve tükenmişlik konusu meydana çıkmıştır. Araştırmanın bulguları ışığında özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin iş ve işleyişleri ile ilgili kanuni düzenlemelerin geliştirilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır. Bunların dışında özel gereksinimli bireylerin eğitiminde aile katkısı yadsınamaz olduğu halde, istenilen düzeyde katılımın gerçekleşmediği bulunmuştur. Yine hizmet içi eğitimin önemi çok iyi bilinmesine rağmen hem üniversite personelinin yoğunluğu, hem de kurum içi eğitim personelinin yoğunluğundan dolayı imkanların kısıtlı olduğu, bu tarz etkinliklere fazla zaman ayrılamadığı bulunmuştur. Özel Eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışacak nitelikli eleman yetersizliği ortaya çıkarılmıştır. 1999 yılında düzenlenen Özürlüler Şurasında yansıtıldığı gibi kurumların arasında etik olmayan durumlarla, ticari kaygılardan dolayı, personel transferi yapılmaya çalışıldığı bulunmuştur.

Karasu ve Mutlu (2014) tarafından “Öğretmenlerin Perspektifinden Özel Eğitimde Yaşanan Sorunlar Ve Çözüm Önerileri: Muş İli Örneği” isimli bir araştırma yapılmıştır. Bu çalışmada özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde ve özel eğitim uygulama merkezlerinde çalışmakta olan eğitimcilerin fikirleri alınmıştır. Çalışma kapsamında meslek elemanlarından oluşan dokuz öğretmenle görüşme yapılmıştır. Yapılan görüşmeler doğrultusunda ortaya çıkan sonuçlar aşağıda özetlenmiştir:

Üniversitelerin özel eğitim ile ilgili bölümlerin dışındaki bölümlerden mezun olan öğretmenlerin, özel gereksinimli bireylere hizmet veren kurumlarda özel eğitime ilişkin olarak yeterli düzeyde kazanımları elde etmeden yapılan

görevlendirmeler öğretmenler ve öğrencilerin sıkıntılar yaşamasını yol açmaktadır. Aileler yeterli ilgi ve bilgiye sahip olmadıklarından ve özel eğitim merkezleri öğrencinin öğrenimine istenilen düzeyde katkı sunamamalarından dolayı tatillerin öğrenimi olumsuz etkilediği bulunmuştur. Oluşturulan sınıfların homojen dağılmasına çalışıldığı fakat sınıf heterojenliği yadsınamaz olduğundan, bu heterojenliğin problem olduğu bulunmuştur. Özel gereksinimli çocukların öğretmeni benimsemesi, onun yöntemlerini kabullenmesi zaman aldığından, öğretmen değişikliklerinin öğrencilerin eğitim öğretimine olumsuz yansıdığı bulunmuştur. Özel gereksinimli bireylere hizmet veren kurumlarda çalışan yöneticilerin ve bu kurumları denetleyicilerin, üniversitelerin ilgili bölümlerinden mezun olan eğitimcilerden seçilmesi pozitif sonuçlara yol açacağı belirtilmiştir. Özel gereksinimli birey velilerinin beklentilerinin abartılı olduğu, öğretmenler ile ailenin iletişiminin istenilen seviyede olmadığı belirtilmiştir. Bu araştırmanın sonucu doğrultusunda yaşanan zorlukların giderilmesi ve sorunların çözümü konusunda:

Özel gereksinimli bireylerin devam ettiği kurumlarda yöneticilik yapacak olan idareci, öğretmen ve müfettişlerin üniversitelerin ilgili bölümlerinden mezun olan eğitimcilerden olmaları için yasal şartlar koyulması,

Özel gereksinimli bireylere hizmet veren eğitim kurumlarında görev yapan alan dışı öğretmenlerin görevlerini layıkıyla yapabilmeleri için, hizmet içi eğitimlere önem verilmesi ve bu konuyla ilgili tecrübeli öğretmenlerden ve akademisyenlerden istifade edilmesi,

İl merkezlerinde bulunan kurumların arttırılması ve ilçe merkezlerine de özel gereksinimli bireylere yönelik kurumlar açılması,

Özel eğitim kurumlarının özel gereksinimli çocuklara eğitim verdiklerinin unutmadan, onların özelliklerini göz ardı etmeden belirlenen standartlara riayet edilmesi,

Ailelere sorumluluk yüklenmesi ve çocukların eğitimlerine destek olmalarını sağlamak adına konferansların düzenlenmesi, yazılı ve görsel yayınların yapılması,

Uzun dönem tatil olan yaz tatilinde özel gereksinimli çocukların eğitimlerinin tamamıyla rehabilitasyon merkezlerine bırakmak yerine, örgün eğitimlerini de sekteye uğratmayacak şekilde yasaların düzenlenmesi,

İlgili kurumlarda kullanılmakta olan araç, gereç ve eğitim materyallerinin kontrol edilerek, eksik olan araç, gereç ve eğitim materyallerinin tamamlanması, gibi çözüm önerileri sunulmuştur.

Altinkurt (2008) tarafından “Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde Yaşanılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri” isimli bir araştırma yapılmıştır. Bu çalışmanın örneklemini Kocaeli ili sınırları içinde kalan 36 özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinden rastgele seçilmiş 20 kurum oluşturmaktadır. Bu kurumlarda görev yapan 20 yönetici ile görüşme yaparak oluşturulan araştırmadaki sonuçların bir kısmı şu şekildedir:

Bu merkezler nitelikli eğitim personeli bulmakta zorlanmaktadır. Bu kurumlarda çalışan personeller genel anlamda özel gereksinimli bireyler ve onların eğitimleri hakkında yeterli bilgi sahibi değillerdir. Kurum yöneticilerinin görüşlerine göre kurumlar engelli bireylere ulaşmakta zorluklar yaşamaktadırlar. Yine kurum yöneticilerinin görüşlerine göre, kurumların tek gelirinin devlet kaynaklı olması ve bu eğitim ücretlerinin geç ödenmesi ciddi finansman problemi yaşamalarına sebep olmaktadır. Ailelerin eğitime verdiği önemin azlığı, çocukların eğitiminden ziyade kurumdan küçük çıkarlar elde etme düşüncesi, kurumların eğitimin önemini düşünmeksizin, maddi beklentilerle yaptıkları bir takım yanlışlar, kurum-aile ilişkilerinde sıklıkla sorunlar yaşanmasına neden olmaktadır. Engelli birey sayısındaki artış dolayısıyla son yıllarda açılan kurum sayısının oransal olarak daha fazla artmasının rekabeti arttırması, kurumlar arası ilişkilerin bozulmasına sebep olmaktadır. Kurumlar arası ilişkinin bozuk olması iletişim eksikliklerine ve doğal olarak işbirliği yapamamalarına yol açmaktadır. Rehberlik Araştırma Merkezlerinde çalışan personelin sayısı ve niteliği yeterli olmadığı için özel gereksinimli bireylerin rapor süreçlerinde sorunlar yaşanmaktadır. Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin denetimlerinde eksiklikler bulunmaktadır ve yapılan denetimler sonucunda verilen cezaların caydırıcılığı olmadığı saptanmıştır.

Sığırtmaç, Hoş ve Abbak (2011) tarafından “Okul öncesi öğretmenlerinin kaynaştırma eğitiminde yaşanan sorunlara yönelik kullandıkları çözüm yolları ve önerileri” isimli bir araştırma yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini Adana ilinde kaynaştırma öğrencileri ile çalışan 15 eğitimci oluşturmaktadır. Bu araştırma sırasında görüşme teknikleri kullanılarak eğitimcilerin kaynaştırma sürecinde yaşadıkları problemler ve bu problemlere ilişkin uyguladıkları yöntem ve teknikler belirlenmiştir. Araştırmaya dair bazı sonuç ve önerileri aşağıda özetlenmiştir:

Araştırmaya dahil olan öğretmenlerin görüşlerine göre kaynaştırma eğitimi ile ilgili iki ana problem ön plana çıkmıştır. Bunlar bilgi gereksinimi ve fiziki altyapı eksikliğidir. Eğitimcilerin bilgi gereksinimi; öz-yeterliliklerinin zayıf olması, lisans eğitimi esnasında gerektiği kadar özel eğitim alanına ilişkin dersleri almamış olması ve uygulamalara yeterince yer verilmemiş olmasının sebep olduğu bulunmuştur. Bunun yanında eğitimciler, kaynaştırma eğitim alan öğrenciler hakkında uzmanlardan yeterli düzeyde bilgi alamadıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin karşılaştığı başka bir sorun olan fiziksel alt yapı yetersizliği ise özel eğitime uygun materyal eksikliği ve sınıfın uygun olmama durumu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Fiziksel altyapı yetersizliğinde materyal eksikliği konusunda yaşanan sıkıntılarda, öğretmenlerin bu eksikliklerin giderilmesi için şahsi çaba gösterdikleri, konu ile ilgili öğrenci velilerinden de yardım aldıkları tespit edilmiştir. Eğitim ortamlarının yetmediği zamanlarda eğitimcilerin okul bahçesinden faydalandıkları saptanmıştır. Bu konuda geliştirilecek çözümlerde okul idarecilerinin aktif olması gerektiği, sınıfların yeterli büyüklükte olmadığı durumlarda ise sınıftaki öğrenci sayısının düşürülmesi gerektiği bulunmuştur.

Eğitimciler, bilgi gereksinimini karşılamada hizmet içi eğitimler, konferanslar ve alanında uzman kişilerden destek alınması gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir. Lisans eğitimi esnasında görülen stajlara okul öncesi öğretmenliği bölümü öğrencileri ile özel eğitim alan öğretmenlerinin birlikte yönlendirilmeleri sayesinde uzmanlık alanları arasında bilgi transferinin gerçekleşebileceği önerisi bulunmuştur.

Saraç (2018) tarafından “Özel Eğitim Alanında Çalışan Öğretmenlerin Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi” başlıklı bir araştırma yapılmıştır. Yapılan araştırmanın örneklemini İstanbul ili Anadolu yakasında bulunan 120 öğretmen oluşturmaktadır. Yapılan analizlere göre özel eğitim öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerinin kişisel başarısızlık, duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt boyutlarında bazı değişkenlere göre farklılık gösterdiği saptanmıştır. Araştırmaya dair bazı sonuçlar aşağıda özetlenmiştir:

Tükenmişlik düzeyine cinsiyetin etkisi duyarsızlaşma alt boyutunda anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Medeni duruma göre inceleme yapıldığında evli öğretmenlerin duygusal tükenme alt boyutunda daha fazla tükenmiş oldukları saptanmıştır.

Mesleği isteyerek seçip seçmeme faktörü ile tükenmişlik düzeyi arasındaki ilişki incelendiğinde mesleği isteyerek seçmeyen öğretmenlerin, isteyerek seçen öğretmenlere göre duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt boyutlarında daha yüksek tükenmişlik yaşadıkları belirlenmiştir.

Çalışma arkadaşları ile işbirliği içinde olunması ile tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişki incelendiğinde; işbirliği içinde olmayan öğretmenlerin, işbirliği içinde olan öğretmenlere göre kişisel başarı ve duygusal tükenme alt boyutlarında daha çok tükenmişlik düzeyine sahip olduğu görülmektedir.

Çalışma takdiri ile tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesinde yöneticilerinden yeterli takdiri görmeyen öğretmenlerin kişisel başarı ve duygusal tükenmişlik alt ölçeklerine göre yeterli takdiri gören öğretmenlerden daha yüksek tükenmişlik düzeylerinin olduğu görülmüştür.

3. YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, evreni, veri toplama araçları ve verilerin analizine yönelik bilgiler yer almaktadır.

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Çalışma, nicel araştırma türlerinden ilişkisel tarama modelinde desenlenmiştir. İlişkisel tarama modelleri ile değişkenler arasında değişim incelenmektedir (Neuman, 2012). Bu araştırma Uşak ili ve ilçelerindeki özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışan meslek elemanlarının karşılaştıkları güçlükler ile tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkileri inceleyen ilişkisel bir çalışmadır. Bu nedenle, nicel araştırma yöntemlerinden betimsel ve ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Tarama modelinde araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içerisinde olduğu gibi tanımlanmaya çalışılmıştır (Karasar, 2009: 77).

3.2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evrenini; Uşak ili sınırları içinde bulunan özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışmakta olan meslek elemanları oluşturmaktadır. Araştırma için ayrıca bir örneklem oluşturulmamış, evrende yer alan bütün meslek elemanlarına ulaşılmaya çalışılmıştır. Çalışma evreni; Uşak ili sınırlarının içinde yer alan özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışmakta olan 98 meslek elemanından oluşmaktadır. Bu araştırmanın çalışma evrenini oluşturan meslek elemanlarının demografik bilgilerine ilişkin frekans ve yüzde dağılımları bir sonraki sayfada Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcıların demografik bilgilerine ilişkin frekans dağılımları($n = 98$)

Değişken		<i>F</i>	%
Cinsiyet	Kadın	62	63.3%
	Erkek	36	36.7%
Yaş	22-27 Arası	39	39.8%
	28-33 Arası	26	26.5%
	34-39 Arası	19	19.4%
	40 Yaş ve Üzeri	14	14.3%

Tablo 1'in devamı

Alan	Okul Öncesi Öğretmeni	13	13.3%
	Fizyoterapist	17	17.3%
	Uzman Öğretici	37	37.8%
	Rehber Öğretmen	9	9.2%
	Özel Eğitim Alan Öğretmeni	22	22.4%
Kıdem	1-5 Yıl Arası	56	57.1%
	6-10 Yıl Arası	19	19.4%
	11-15 Yıl Arası	12	12.2%
	16 Yıl ve Üzeri	11	11.2%
Kurumdaki Görev Süreniz	1-5 Yıl Arası	78	79.6%
	6 Yıl ve Üzeri	20	20.4%

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya katılan meslek elemanlarının %36.7'si erkeklerden, %63.3'ü kadınlardan oluşmaktadır. Katılımcıların %39.8'i 22-27 yaş arası, %26.5'i 28-33 yaş arası, %19.4'ü 34-39 yaş arası, %14.3'ü ise 40 yaş ve üzeri bireylerden oluşmaktadır. Yapılan araştırmaya göre özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerindeki meslek elemanlarının %37.8'ini uzman öğreticiler, %22.4'ünü özel eğitim alan öğretmenleri, %17.3'ünü fizyoterapistler, %13.3'ünü okul öncesi öğretmenleri, %9.2'sini rehber öğretmenler oluşturmaktadır. Mesleki kıdem açısından katılımcıların %57.1'i 5 yıldan az, %19.4'ü 6-10 yıl arası, %12.2'si 11-15 yıl arası, %11.2'si ise 16 yıldan fazla kıdeme sahiptir. Katılımcıların kurumdaki görev sürelerine ilişkin bulgularda %79.6'sı 5 yıldan az, %20.4'ü ise 6 yıl ve üzeri olarak tespit edilmiştir.

Tablo 1 incelendiğinde cinsiyet bakımından kadın katılımcıların, yaş bakımından 22-27 yaş arası bireylerin, alan olarak uzman öğretici unvanlı çalışanların, kıdem olarak 1-5 yıl arası çalışanların, kurumdaki görev süreleri göz önüne alındığında ise yine 1-5 yıl arası çalışan personellerin araştırmada yoğunluğu oluşturduğu gözlenmektedir.

3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

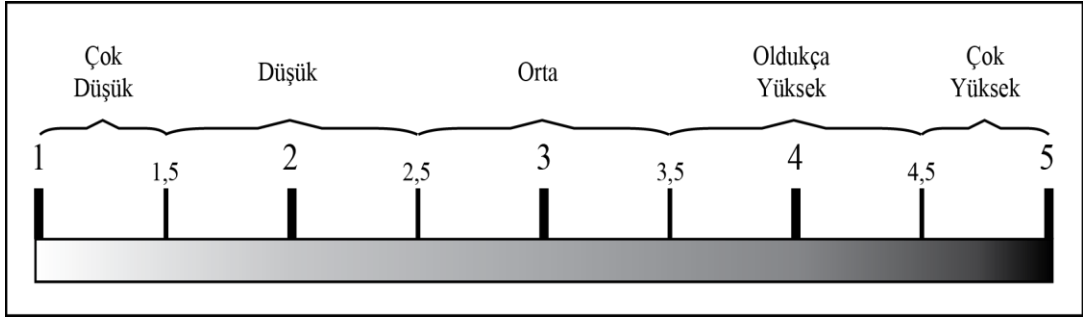
Çalışma evrenini oluşturan özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışmakta olan meslek elemanlarından araştırmanın amacını gerçekleştirmek üzere

bilgi toplamak amacıyla üç kısımdan oluşmakta olan veri toplama aracı kullanılmıştır.

Veri toplama aracının birinci bölümünde meslek elemanlarının cinsiyet, yaş, alan, öğrenim durumu, kıdem ve buldukları kurumdaki görev süresini içeren kişisel bilgilerine göre cevaplandıracağı altı sorudan meydana gelen bir anket bulunmaktadır.

İkinci bölümde, Çetin ve arkadaşları (2004) tarafından geliştirilen “Özel eğitim alanında çalışanların yaşadıkları güçlükleri belirleme aracı”; eğitimcilerin kendi yeterlilikleri ile eğitim sürecine yönelik yaşadıkları güçlükleri ve çalıştıkları kurumların yapı ve işleyişine ilişkin güçlükleri içeren 28 adet sorudan oluşmaktadır. Yüksek skor yaşanan güçlüklerin fazla olduğunu gösterir. Ölçeğin güvenilirlik katsayısı 0.88 olarak bildirilmiştir. Ölçek derecelendirme aralıkları “>0.5 evet; <0.5 hayır” şeklinde değerlendirilmiştir.

Üçüncü bölüm, Maslach ve Jackson (1981) tarafından geliştirilip, Maslach’ın adıyla literatüre geçtiği bilinen Tükenmişlik Ölçeği yedi dereceli likert tipi bir ölçektir ve toplam 22 madde ve 3 alt ölçekten oluşmaktadır. Bu alt ölçeklerden duygusal tükenme alt ölçeği 9 maddeden, duyarsızlaşma alt ölçeği 5 maddeden, kişisel başarı alt ölçeği ise 8 maddeden oluşmaktadır. Ölçek maddeleri “1 hiçbir zaman” ve “7 her zaman” biçiminde puanlanmaktadır. Türkçeye çevrilen ölçekte bazı değişikliklere gidilerek özgün formunda 7 dereceli olan cevap seçeneklerinin “0 hiçbir zaman”, “4 her zaman” olarak ölçeğin 5 dereceli olarak düzenlenmesine karar verilmiştir. Tükenmişliğin yüksek derecesi, duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt ölçeklerindeki yüksek puanı, kişisel başarı alt ölçeğindeki düşük puanı yansıtmaktadır. Orta düzeyde tükenmişlik, her üç ölçek için de orta düzey puanları yansıtırken; tükenmişliğin düşük düzeyini ise duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt ölçeklerindeki düşük ve kişisel başarı alt ölçeğindeki yüksek puanlar yansıtmaktadır. Ölçeğin Türkçeye uyarlaması, geçerlik ve güvenilirlik çalışması Çapri ve arkadaşları (2006) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin alt boyutlarının test güvenilirlik katsayıları; duygusal tükenme 0.83, duyarsızlaşma 0.72, kişisel başarı 0.67 olarak bulunmuştur.

Şekil 1. Ölçeklerin derecelendirme aralıkları.

3.4. VERİLERİN ANALİZİ

Bu araştırmada kullanılan anketin birinci bölümünde özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışmakta olan meslek elemanlarının kişisel bilgileri (cinsiyet, yaş, alan, öğrenim durumu, kıdem, bulunulan okuldaki çalışma süresi) yer almaktadır. Birinci bölümde yer alan verilerin analizi için SPSS 17.0 istatistik programı kullanılarak frekans ve yüzde değerleri hesaplanıp tablo ile sunulmuştur.

Bu araştırma kapsamında *Güçlükleri Belirleme Ölçeğinden* ve *Maslach Tükenmişlik Ölçeğinden* elde edilen puanların analizi için SPSS 17.0 paket programı kullanılmıştır. Bu ölçeklerden elde edilen puanların normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir. Güçlükleri belirleme ve maslach tükenmişlik ölçeğinden elde edilen puanların cinsiyet, yaş, alan, öğrenim durumu değişkenleri bakımından karşılaştırılmasında bağımsız gruplar için t-testi, mesleki kıdem, okulda çalışma süresi değişkenleri bakımından karşılaştırılmasında tek yönlü ANOVA testi, anlamlı farkın bulunması halinde gruplar arasındaki farkı belirlemek için Tukey HSD analizi yürütülmüştür. Ayrıca güçlükleri belirleme ölçeği ile maslach tükenmişlik ölçeği arasındaki ilişkiyi belirlemede Pearson korelasyon testi kullanılmıştır.

4. BULGULAR

Bu bölümde, Uşak ili sınırları içerisindeki Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri'nde çalışmakta olan araştırmaya katılan meslek elemanlarına ilişkin kişisel bilgiler ile “Güçlükleri Belirleme Ölçeği” ve “Maslach Tükenmişlik Ölçeği” kullanılarak katılımcılardan toplanan verilerin analiz sonuçlarından elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

4.1. ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZLERİNDE ÇALIŞMAKTA OLAN MESLEK ELEMANLARININ GÖRÜŞLERİNE GÖRE KARŞILAŞTIKLARI GÜÇLÜKLER VE DÜZEYLERİNE AIT BULGULAR

Katılımcıların görüşlerine göre karşılaştıkları güçlükler ve düzeylerine ait bulgular Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Güçlüklerin belirlenmesi ölçeğine ait betimsel istatistikler

Ölçek Maddesi	Ort*	Std. Sp.
M1 Öğrenci aileleri ile yeterli iletişim kuramıyorum.	.17	.38
M2 Neyi nasıl öğreteceğim konusunda yazılı kaynak ve materyale ihtiyaç duyuyorum.	.39	.49
M3 Bir sorunum olduğunda okul/kurum idaresinden yeterli destek alamıyorum.	.19	.40
M4 Çalıştığım okul/kurumda yeterli materyal bulmakta güçlük çekiyorum.	.29	.45
M5 Aldığım ücret beni tatmin etmediği için kendimi işime tam olarak veremiyorum.	.50	.50
M6 Öğrenci aileleri verilen ödevlerin yapılması konusunda özen göstermiyor.	.91	.29
M7 Eğitimim esnasında yaptığım staj niteliksel olarak kendimi geliştirmemi sağlayacak düzeyde değildi.	.36	.48
M8 Öğrenci aileleri kurumda verilen eğitimi destekleyici çalışmalar yaptırmıyor.	.83	.38
M9 Eğitimim esnasında özel eğitim alanı ile ilgili yeterli teorik donanım almadım.	.31	.46
M10 Eğitimim esnasında yaptığım staj süre açısından yetersizdi.	.35	.48
M11 Eğitimde kullanacağım materyalleri nasıl hazırlayacağımı bilmiyorum.	.07	.26

Tablo 2'nin devamı

M12	Öğrenci aileleri özel eğitim hakkında yeterli bilgi düzeyine sahip değil.	.94	.24
M13	İstek ve önerilerimiz idare tarafından dikkate alınmıyor.	.22	.42
M14	Kendimi mesleki olarak yetiştirmeye zaman bulamıyorum.	.41	.49
M15	Materyaller özel eğitim için uygun değil.	.20	.41
M16	Daha verimli olmak için meslek içi eğitim almak isterim.	.80	.41
M17	Yaptığım işin bana daha fazla ücret hak ettirdiğini düşünüyorum.	.90	.30
M18	Öğrenci ailelerinin çoğu her şeyi bizden bekliyor.	.95	.22
M19	Yeterli materyal bulamadığımdan öğretimde güçlük çekiyorum.	.30	.46
M20	Materyallerin çoğu ya kırık ya da işe yaramayan nesnelere	.26	.44
M21	Okul/kurum idaresi ile yeterli düzeyde ilişki kuramıyorum.	.12	.33
M22	Özel eğitim öğretmenliği için yeterli bilgiye sahip değilim .	.16	.37
M23	Problem davranışlarla baş etmede güçlük çekiyorum.	.22	.42
M24	Eksilen materyallerin yerine yenisi konmuyor.	.33	.47
M25	Kendimi yorgun ve tükenmiş hissediyorum.	.51	.50
M26	Farklı eğitim yöntemlerinin nasıl kullanacağımı bilmiyorum.	.15	.36
M27	Öğrencilerin performanslarını nasıl değerlendireceğimi bilmiyorum	.05	.22
M28	Fiziksel ortamın öğretim gereksinimlerine göre nasıl düzenlenebileceği konusunda güçlük çekiyorum	.07	.26

* Evet = 1, Hayır = 0 şeklinde kodlanarak hesaplanmıştır.

Tablo 2'de görüldüğü üzere katılımcıların karşılaştıkları güçlükler bağlamında en çok karşılaştıkları güçlüklerin; öğrenci ailelerinin çoğu her şeyi bizden bekliyor (ort = 0.95); öğrenci aileleri özel eğitim hakkında yeterli bilgi düzeyine sahip değil (ort = 0.94); öğrenci aileleri verilen ödevlerin yapılması konusunda özen göstermiyor (ort = 0.91); yaptığım işin bana daha fazla ücret hak ettirdiğini düşünüyorum (ort = 0.90); öğrenci aileleri kurumda verilen eğitimi destekleyici çalışmalar yaptırmıyor (ort = 0.83) olduğu, bunun yanı sıra katılımcıların en az karşılaştıkları güçlüklerin ise; öğrencilerin performanslarını nasıl değerlendireceğimi bilmiyorum (ort = 0.05); eğitimde kullanacağım materyalleri nasıl hazırlayacağımı bilmiyorum (ort = 0.07); fiziksel ortamın öğretim gereksinimlerine göre nasıl düzenlenebileceği konusunda güçlük çekiyorum (ort = 0.07); okul/kurum idaresi ile yeterli düzeyde ilişki kuramıyorum (ort = 0.12); farklı eğitim yöntemlerinin nasıl kullanacağımı bilmiyorum (ort = 0.15) olduğu görülmektedir.

4.2. ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZLERİNDE ÇALIŞMAKTA OLAN MESLEK ELEMANLARININ KARŞILAŞTIKLARI GÜÇLÜKLERE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNE AİT BULGULAR

Bu bölümde, katılımcıların karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin görüşlerinin cinsiyet, aynı okulda çalışma süreleri, yaş, kıdem, alan açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ait bulgulara yer verilmiştir.

4.2.1. Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezlerinde Çalışmakta Olan Meslek Elemanlarının Karşılaştıkları Güçlüklerle İlişkin Görüşlerinin Cinsiyete Göre Anlamlı Farklılık Gösterip Göstermediğine Ait Bulgular

Katılımcıların karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin görüşlerinin *cinsiyete* göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ait bulgular Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Katılımcıların karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin görüşlerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin betimsel istatistikler

Cinsiyet	<i>N</i>	\bar{x}	<i>SS</i>	<i>sd</i>	<i>t</i>	<i>P</i>
Erkek	62	.3900	.16855	96	-.079	.937
Kadın	36	.3929	.18251			

Tablo 3'e göre; Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışmakta olan meslek elemanlarının karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin görüşleri cinsiyetlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$t=-.079, p>.05$].

4.2.2. Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezlerinde Çalışmakta Olan Meslek Elemanlarının Karşılaştıkları Güçlüklerle İlişkin Görüşlerinin Aynı Okuldaki Çalışma Sürelerine Göre Anlamlı Farklılık Gösterip Göstermediğine Ait Bulgular

Katılımcıların karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin görüşlerinin *aynı okuldaki çalışma sürelerine* göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Katılımcıların karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin görüşlerinin aynı okuldaki çalışma sürelerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin betimsel istatistikler

Kurumdaki Görev Süreniz	<i>N</i>	\bar{x}	<i>SS</i>	<i>sd</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
1-5 Yıl Arası	78	.4089	.17341	96	2.051	.043*
6 Yıl ve Üzeri	20	.3214	.15589			

* $p < .05$

Tablo 4'e göre; özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışmakta olan meslek elemanlarının karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin görüşleri aynı okuldaki çalışma sürelerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir [$t=2.051$, $p < .05$].

4.2.3. Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezlerinde Çalışmakta Olan Meslek Elemanlarının Karşılaştıkları Güçlüklerle İlişkin Görüşlerinin Yaşa Göre Anlamlı Farklılık Gösterip Göstermediğine Ait Bulgular

Katılımcıların karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin görüşlerinin yaşa göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 5 ve 6'da sunulmuştur.

Tablo 5. Katılımcıların karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin görüşlerinin yaşa göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin betimsel istatistikler

Yaş	<i>N</i>	\bar{x}	<i>SS</i>
22-27 Arası	39	.4029	.16242
28-33 Arası	26	.4066	.21094
34-39 Arası	19	.3741	.15630
40 Yaş ve Üzeri	14	.3520	.15336

Tablo 6. Katılımcıların karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin görüşlerinin yaşa göre varyans analizi sonuçları

Değişken	Varyans	<i>sd</i>	Kareler Ort.	<i>F</i>	<i>p</i>
Yaş	Gruplar Arası	3	.013	.423	.737
	Gruplar İçi	94	.030		

Tablo 6'ya göre; Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışmakta olan meslek elemanlarının karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin görüşleri yaşlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$F=.423, p>.05$].

4.2.4. Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezlerinde Çalışmakta Olan Meslek Elemanlarının Karşılaştıkları Güçlüklerle İlişkin Görüşlerinin Kıdemlerine Göre Anlamlı Farklılık Gösterip Göstermediğine Ait Bulgular

Katılımcıların karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin görüşlerinin *kıdemlerine* göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 7 ve 8'de sunulmuştur.

Tablo 7. Katılımcıların karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin görüşlerinin kıdem yıllarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin betimsel istatistikler

Kıdem	N	\bar{x}	SS
1-5 Yıl Arası	56	.4005	.18233
6-10 Yıl Arası	19	.3853	.16860
11-15 Yıl Arası	12	.4018	.15688
16 Yıl ve Üzeri	11	.3409	.15921

Tablo 8. Katılımcıların karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin görüşlerinin kıdem yıllarına göre varyans analizi sonuçları

Değişken	Varyans	sd	Kareler Ort.	F	p
Kıdem	Gruplar Arası	3	.012	.379	.768
	Gruplar İçi	94	.030		

Tablo 8'e göre; Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışmakta olan meslek elemanlarının karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin görüşleri kıdem yıllarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$F=.379, p>.05$].

4.2.5. Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezlerinde Çalışmakta Olan Meslek Elemanlarının Karşılaştıkları Güçlüklere İlişkin Görüşlerinin Alanlarına Göre Anlamlı Farklılık Gösterip Göstermediğine Ait Bulgular

Katılımcıların karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin görüşlerinin *alanlarına* göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 9 ve 10'da sunulmuştur.

Tablo 9. Katılımcıların karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin görüşlerinin alana göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin betimsel istatistikler

Alan	N	\bar{x}	SS
Okul Öncesi Öğretmeni	13	.4066	.27800
Fizyoterapist	17	.3718	.12376
Uzman Öğretici	37	.4035	.16167
Rehber Öğretmen	9	.4048	.17857
Özel Eğitim Alan Öğretmeni	22	.3701	.15491

Tablo 10. Katılımcıların karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin görüşlerinin alanlarına göre varyans analizi sonuçları

Değişken	Varyans	sd	Kareler Ort.	F	p
Alan	Gruplar Arası	3	.004	.214	.930
	Gruplar İçi	94	.031		

Tablo 10'a göre; Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışmakta olan meslek elemanlarının karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin görüşleri alanlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$F=.214, p>.05$].

4.3. ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZLERİNDE ÇALIŞMAKTA OLAN MESLEK ELEMANLARININ GÖRÜŞLERİNE GÖRE TÜKENMİŞLİK DÜZEYLERİNE AİT BULGULAR

Katılımcıların görüşlerine göre tükenmişlik düzeylerinin *kişisel başarı* alt boyutuna ait bulguları Tablo 11'de sunulmuştur.

Tablo 11. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “kişisel başarı” alt boyutuna ilişkin betimsel istatistik değerleri (N = 98)

Cevaplanan Ölçek Maddesi	\bar{x}	SS	Düzeyi
M4 İşim gereği karşılaştığım insanların ne hissettiğini hemen anlarım.	3,91	,75	Oldukça Yüksek
M7 İşim gereği karşılaştığım insanların sorunlarına en uygun çözüm yollarını bulurum.	3,88	,52	Oldukça Yüksek
M9 Yaptığım iş sayesinde insanların yaşamına katkıda bulunduğuma inanıyorum.	4.29	.70	Oldukça Yüksek
M12 Çok şeyler yapabilecek güçteyim.	3.96	.96	Oldukça Yüksek
M17 İşim gereği karşılaştığım insanlar ile aramda rahat bir hava yaratırım.	3.84	.89	Oldukça Yüksek
M18 İnsanlarla yakın bir çalışmadan sonra kendimi canlanmış hissedirim.	3.72	.80	Oldukça Yüksek
M19 Bu işte birçok kayda değer başarı elde ettim.	3.79	.74	Oldukça Yüksek
M21 İşimde duygusal sorunlara serinkanlılıkla yaklaşırım	3.58	1.07	Oldukça Yüksek

Tablo 11’de kişisel başarı alt boyutunda cevaplanan ölçek maddeleri olumlu ifadelerden oluştuğundan ortaya çıkan betimsel istatistiklerdeki düzeyin yüksekliği, tükenmişlik düzeyinin düşüklüğünü ifade etmektedir. Tablo 11’de görüldüğü üzere katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “kişisel başarı” alt boyutunda en çok; işimde duygusal sorunlara serinkanlılıkla yaklaşırım (ort = 3.58); insanlarla yakın bir çalışmadan sonra kendimi canlanmış hissedirim (ort= 3.72); Bu işte birçok kayda değer başarı elde ettim (ort = 3.79) olduğu görünmektedir.

Katılımcıların görüşlerine göre tükenmişlik düzeylerinin *duygusal tükenme* alt boyutuna ait bulguları Tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 12. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “duygusal tükenme” alt boyutuna ilişkin betimsel istatistik değerleri (N=98)

Cevaplanan Ölçek Maddesi	\bar{x}	SS	Düzeyi
M1 İşimden soğuduğumu hissediyorum.	2.42	1.05	Düşük
M2 İş dönüşü kendimi ruhen tükenmiş hissediyorum.	2.73	1.06	Orta
M3 Sabah kalktığımda bir gün daha bu işi kaldıramayacağımı hissediyorum	2.11	1.06	Düşük

Tablo 12'nin devamı

M6	Bütün gün insanlarla uğraşmak benim için gerçekten çok yıpratıcı	2.65	.96	Orta
M8	Yaptığım işten tükendiğimi hissediyorum.	2.43	1.08	Düşük
M13	İşimin beni kısıtladığımı hissediyorum.	2.61	1.15	Orta
M14	İşimde çok fazla çalıştığımı hissediyorum.	3.31	1.15	Orta
M16	Doğrudan doğruya insanlar ile çalışmak bende çok fazla stres yaratıyor.	2.26	1.01	Düşük
M20	Yolun sonuna geldiğimi hissediyorum	1.84	.94	Düşük

Tablo 12'de görüldüğü üzere katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “duygusal tükenme” alt boyutunda en fazla; işimde çok fazla çalıştığımı hissediyorum (ort = 3.31); en az ise yolun sonuna geldiğimi hissediyorum (ort = 1.84) olduğu görünmektedir.

Katılımcıların görüşlerine göre tükenmişlik düzeylerinin *duyarsızlaşma* alt boyutuna ait bulguları Tablo 13'te sunulmuştur.

Tablo 13. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “duyarsızlaşma” alt boyutuna ilişkin betimsel istatistik değerleri (N=98)

Cevaplanan Ölçek Maddesi	\bar{x}	SS	Düzeyi	
M5	İşim gereği karşılaştığım bazı kimselere sanki insan değillermiş gibi davrandığımı fark ediyorum.	1.42	.88	Çok Düşük
M10	Bu işte çalışmaya başladığımdan beri insanlara karşı sertleştim.	1.98	.92	Düşük
M11	Bu işin beni giderek katılaştırmasından korkuyorum.	2.05	1.08	Düşük
M15	İşim gereği karşılaştığım insanlara ne olduğu umurunda değil.	1.42	.82	Çok Düşük
M22	İşim gereği karşılaştığım insanların bazı problemlerini sanki ben yaratmışım gibi davrandıklarımı hissediyorum.	2.06	.96	Düşük

Tablo 13'te görüldüğü üzere katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “duyarsızlaşma” alt boyutunda en çok; işim gereği karşılaştığım insanların bazı problemlerini sanki ben yaratmışım gibi davrandıklarımı hissediyorum (ort = 2.06);

en az ise işim gereği karşılaştığım bazı kimselere sanki insan değillermiş gibi davrandığımı fark ediyorum (ort = 1.42) olduğu görünmektedir.

4.3.1. Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezlerinde Çalışmakta Olan Meslek Elemanlarının Tükenmişlik Düzeylerinin Cinsiyete Göre Anlamlı Farklılık Gösterip Göstermediğine Ait Bulgular

Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin *kişisel başarı* alt boyutunda *cinsiyete* göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ait bulgular Tablo 14'te gösterilmiştir.

Tablo 14. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “kişisel başarı” alt boyutunda cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin betimsel istatistikler

Cinsiyet	N	\bar{x}	SS	sd	t	p
Erkek	62	3.8750	.53418	96	.136	.892
Kadın	36	3.8611	.39841			

Tablo 14'e göre; Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışmakta olan meslek elemanlarının tükenmişlik düzeyleri “kişisel başarı” alt boyutunda cinsiyetlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$t=.136$, $p>.05$].

Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin *duygusal tükenme* alt boyutunda *cinsiyete* göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ait bulgular Tablo 15'te gösterilmiştir.

Tablo 15. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “duygusal tükenme” alt boyutunda cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin betimsel istatistikler

Cinsiyet	N	\bar{x}	SS	sd	t	p
Erkek	62	2.4982	.79661	96	.236	.814
Kadın	36	2.4599	.74044			

Tablo 15'e göre; Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışmakta olan meslek elemanlarının tükenmişlik düzeyleri “duygusal tükenme” alt boyutunda cinsiyetlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$t=.236$, $p>.05$].

Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin *duyarsızlaşma* alt boyutunda *cinsiyete* göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ait bulgular Tablo 16’da gösterilmiştir.

Tablo 16. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “duyarsızlaşma” alt boyutunda cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin betimsel istatistikler

Cinsiyet	<i>N</i>	\bar{x}	<i>SS</i>	<i>sd</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Erkek	62	1.8097	.65429	96	.481	.632
Kadın	36	1.7444	.63536			

Tablo 16’ya göre; Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışmakta olan meslek elemanlarının tükenmişlik düzeyleri “duyarsızlaşma” alt boyutunda cinsiyetlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$t=.481$, $p>.05$].

4.3.2. Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezlerinde Çalışmakta Olan Meslek Elemanlarının Tükenmişlik Düzeylerinin Aynı Kurumdaki Çalışma Sürelerine Göre Anlamlı Farklılık Gösterip Göstermediğine Ait Bulgular

Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin *kişisel başarı* alt boyutunda *aynı kurumdaki çalışma sürelerine* göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ait bulgular Tablo 17’de gösterilmiştir.

Tablo 17. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “kişisel başarı” alt boyutunda aynı kurumdaki çalışma sürelerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin betimsel istatistikler

Aynı Kurumdaki Görev Süresi	<i>N</i>	\bar{x}	<i>SS</i>	<i>sd</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
1-5 Yıl Arası	78	3.8558	.43023	96	-.566	.573
6 Yıl ve Üzeri	20	3.9250	.67424			

Tablo 17’ye göre; Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışmakta olan meslek elemanlarının tükenmişlik düzeyleri “kişisel başarı” alt boyutunda aynı kurumdaki görev sürelerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$t=-.566$, $p>.05$].

Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin *duygusal tükenme* alt boyutunda *aynı kurumdaki çalışma sürelerine* göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ait bulgular Tablo 18’de gösterilmiştir.

Tablo 18. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “duygusal tükenme” alt boyutunda aynı kurumdaki çalışma sürelerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin betimsel istatistikler

Aynı Kurumdaki Görev Süresi	<i>N</i>	\bar{x}	<i>SS</i>	<i>sd</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
1-5 Yıl Arası	78	2.5641	.69741	96	2.057	.042*
6 Yıl ve Üzeri	20	2.1722	.97431			

* $p < .05$

Tablo 18’e göre; Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışmakta olan meslek elemanlarının tükenmişlik düzeyleri “duygusal tükenme” alt boyutunda aynı kurumdaki görev sürelerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir [$t=2.057, p < .05$].

Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin *duyarsızlaşma* alt boyutunda *aynı kurumdaki çalışma sürelerine* göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ait bulgular Tablo 19’da gösterilmiştir.

Tablo 19. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “duyarsızlaşma” alt boyutunda aynı kurumdaki çalışma sürelerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin betimsel istatistikler

Aynı Kurumdaki Görev Süresi	<i>N</i>	\bar{x}	<i>SS</i>	<i>sd</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
1-5 Yıl Arası	78	1.8051	.61663	96	0.587	.559
6 Yıl ve Üzeri	20	1.7100	.75804			

Tablo 19’a göre; Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışmakta olan meslek elemanlarının tükenmişlik düzeyleri “duyarsızlaşma” alt boyutunda aynı kurumdaki görev sürelerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$t=.587, p > .05$].

4.3.3. Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezlerinde Çalışmakta Olan Meslek Elemanlarının Tükenmişlik Düzeylerinin Yaşa Göre Anlamli Farklilik Gösterip Göstermediğine Ait Bulgular

Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin *kişisel başarı* alt boyutunda *yaşa* göre anlamli farklılık gösterip göstermediğine ait bulgular Tablo 20 ve 21’de gösterilmiştir.

Tablo 20. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “kişisel başarı” alt boyutunda yaşa göre anlamli bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin betimsel istatistikler

Yaş	N	\bar{x}	SS
22-27 Arası	39	3.8622	.44959
28-33 Arası	26	3.8413	.49061
34-39 Arası	19	3.7961	.58513
40 Yaş ve Üzeri	14	4.0446	.44291

Tablo 21. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “kişisel başarı” alt boyutunda yaşa göre varyans analizi sonuçları

Değişken	Varyans	sd	Kareler Ort.	F	p
Yaş	Gruplar Arası	3	.185	.775	.511
	Gruplar İçi	94	.238		

Tablo 21’e göre; Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışmakta olan meslek elemanlarının tükenmişlik düzeyleri “kişisel başarı” alt boyutunda yaşa göre istatistiksel olarak anlamli bir farklılık göstermemektedir [$F=.775, p>.05$].

Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin *duygusal tükenme* alt boyutunda *yaşa* göre anlamli farklılık gösterip göstermediğine ait bulgular Tablo 22 ve 23’te gösterilmiştir.

Tablo 22. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “duygusal tükenme” alt boyutunda yaşa göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin betimsel istatistikler

Yaş	N	\bar{x}	SS
22-27 Arası	39	2.5242	.65978
28-33 Arası	26	2.5556	.93174
34-39 Arası	19	2.7018	.81402
40 Yaş ve Üzeri	14	1.9444	.44604

Tablo 23. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “duygusal tükenme” alt boyutunda yaşa göre varyans analizi sonuçları

Değişken	Varyans	sd	Kareler Ort.	F	p
Yaş	Gruplar Arası	3	1.724	3.072	.032*
	Gruplar İçi	94	.561		

* $p < .05$

Tablo 23’e göre; Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışmakta olan meslek elemanlarının tükenmişlik düzeyleri “duygusal tükenme” alt boyutunda yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir [$F=3.072$, $p < .05$].

Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin *duygusal tükenme* alt boyutunda yaşa göre çoklu karşılaştırma testi sonuçları Tablo 24’te sunulmuştur.

Tablo 24. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “duygusal tükenme” alt boyutunda yaşa göre çoklu karşılaştırma testi sonuçları

(I) Yaş	(J) Yaş	Ort. Farkı (I-J)	Std. Hata	p
22-27 Arası	28-33 Arası	-.03134	.18968	.998
	34-39 Arası	-.17754	.20960	.832
	40 Yaş ve Üzeri	.57977	.23341	.069
28-33 Arası	22-27 Arası	.03134	.18968	.998
	34-39 Arası	-.14620	.22611	.916
	40 Yaş ve Üzeri	.61111	.24835	.073
34-39 Arası	22-27 Arası	.17754	.20960	.832
	28-33 Arası	.14620	.22611	.916
	40 Yaş ve Üzeri	.75731	.26388	.026*

Tablo 24'ün devamı

40 Yaş ve Üzeri	22-27 Arası	-.57977	.23341	.069
	28-33 Arası	-.61111	.24835	.073
	34-39 Arası	-.75731	.26388	.026*

* $p < .05$

Tablo 23'de tespit edilen istatistiksel açıdan anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek adına çoklu karşılaştırma testi yapılmıştır. Tukey HSD yönteminin kullanıldığı çoklu karşılaştırma testinin sonuçlarının yer aldığı Tablo 24 incelendiğinde farklılığın 34-39 yaş aralığındaki grup ile 40 yaş ve üzeri yaştaki grup arasında olduğu gözlemlenmiştir ($p < .05$).

Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin *duyarsızlaşma* alt boyutunda yaşa göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ait bulgular Tablo 25 ve 26'da gösterilmiştir.

Tablo 25. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “duyarsızlaşma” alt boyutunda yaşa göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin betimsel istatistikler

Yaş	N	\bar{x}	SS
22-27 Arası	39	1.7179	.51446
28-33 Arası	26	2.1385	.84998
34-39 Arası	19	1.6632	.59648
40 Yaş ve Üzeri	14	1.4857	.25678

Tablo 26. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “duyarsızlaşma” alt boyutunda yaşa göre varyans analizi sonuçları

Değişken	Varyans	sd	Kareler Ort.	F	p
Yaş	Gruplar Arası	3	1.653	4.392	.006*
	Gruplar İçi	94	.376		

* $p < .05$

Tablo 26'e göre; Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışmakta olan meslek elemanlarının tükenmişlik düzeyleri “duyarsızlaşma” alt boyutunda yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir [$F=4.392$, $p < .05$].

Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin *duyarsızlaşma* alt boyutunda *yaşa* göre çoklu karşılaştırma testi sonuçları Tablo 27’de sunulmuştur.

Tablo 27. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “duyarsızlaşma” alt boyutunda yaşa göre çoklu karşılaştırma testi sonuçları

(I) Yaş	(J) Yaş	Ort. Farkı (I-J)	Std. Hata	<i>p</i>
22-27 Arası	28-33 Arası	-.42051	.15533	.040*
	34-39 Arası	.05479	.17164	.989
	40 Yaş ve Üzeri	.23223	.19114	.619
28-33 Arası	22-27 Arası	.42051	.15533	.040*
	34-39 Arası	.47530	.18517	.056
	40 Yaş ve Üzeri	.65275	.20337	.010*
34-39 Arası	22-27 Arası	-.05479	.17164	.989
	28-33 Arası	-.47530	.18517	.056
	40 Yaş ve Üzeri	.17744	.21609	.844
40 Yaş ve Üzeri	22-27 Arası	-.23223	.19114	.619
	28-33 Arası	-.65275	.20337	.010*
	34-39 Arası	-.17744	.21609	.844

* $p < .05$

Tablo 26’da tespit edilen istatistiksel açıdan anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek adına çoklu karşılaştırma testi yapılmıştır. Tukey HSD yönteminin kullanıldığı çoklu karşılaştırma testinin sonuçlarının yer aldığı Tablo 27 incelendiğinde farklılığın 28-33 yaş aralığındaki grup ile 22-27 yaş aralığı ve 40 yaş üzeri gruplar arasında olduğu gözlemlenmiştir ($p < .05$).

4.3.4. Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezlerinde Çalışmakta Olan Meslek Elemanlarının Tükenmişlik Düzeylerinin Kıdeme Göre Anlamlı Farklılık Gösterip Göstermediğine Ait Bulgular

Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin *kişisel başarı* alt boyutunda *kıdeme* göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ait bulgular Tablo 28 ve 29’da gösterilmiştir.

Tablo 28. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “kişisel başarı” alt boyutunda kıdeme göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin betimsel istatistikler

Kıdem	N	\bar{x}	SS
1-5 Yıl Arası	56	3.8438	.45493
6-10 Yıl Arası	19	3.6908	.63924
11-15 Yıl Arası	12	4.0000	.33710
16 Yıl ve Üzeri	11	4.1705	.33668

Tablo 29. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “kişisel başarı” alt boyutunda kıdeme göre varyans analizi sonuçları

Değişken	Varyans	sd	Kareler Ort.	F	p
Kıdem	Gruplar Arası	3	.615	2.736	.048*
	Gruplar İçi	94	.225		

* $p < .05$

Tablo 29’a göre; Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışmakta olan meslek elemanlarının tükenmişlik düzeyleri “kişisel başarı” alt boyutunda kıdeme göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir [$F=2.736, p < .05$].

Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin *kişisel başarı* alt boyutunda *kıdeme* göre çoklu karşılaştırma testi sonuçları Tablo 30’da sunulmuştur

Tablo 30. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “kişisel başarı” alt boyutunda kıdeme göre çoklu karşılaştırma testi sonuçları

(I) Kıdem	(J) Kıdem	Ort. Farkı (I-J)	Std. Hata	p
1-5 Yıl Arası	6-10 Yıl Arası	.15296	.12585	.619
	11-15 Yıl Arası	-.15625	.15079	.729
	16 Yıl ve Üzeri	-.32670	.15633	.164
6-10 Yıl Arası	1-5 Yıl Arası	-.15296	.12585	.619
	11-15 Yıl Arası	-.30921	.17479	.295
	16 Yıl ve Üzeri	-.47967	.17959	.043*
11-15 Yıl Arası	1-5 Yıl Arası	.15625	.15079	.729
	6-10 Yıl Arası	.30921	.17479	.295
	16 Yıl ve Üzeri	-.17045	.19787	.825

Tablo 30'un devamı

16 Yıl ve Üzeri	1-5 Yıl Arası	.32670	.15633	.164
	6-10 Yıl Arası	.47967	.17959	.043*
	11-15 Yıl Arası	.17045	.19787	.825

* $p < .05$

Tablo 29'da tespit edilen istatistiksel açıdan anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek adına çoklu karşılaştırma testi yapılmıştır. Tukey HSD yönteminin kullanıldığı çoklu karşılaştırma testinin sonuçlarının yer aldığı Tablo 30 incelendiğinde farklılığın kıdem yılları 6-10 yıl aralığında olan grup ile 16 yıl ve üzeri olan grup arasında olduğu gözlemlenmiştir ($p < .05$).

Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin *duygusal tükenme* alt boyutunda *kıdeme* göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ait bulgular Tablo 31 ve 32'de gösterilmiştir.

Tablo 31. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “duygusal tükenme” alt boyutunda kıdeme göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin betimsel istatistikler

Kıdem	N	\bar{x}	SS
1-5 Yıl Arası	56	2.4940	.77414
6-10 Yıl Arası	19	2.5556	.78042
11-15 Yıl Arası	12	2.6944	.89659
16 Yıl ve Üzeri	11	2.0808	.52374

Tablo 32. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “duygusal tükenme” alt boyutunda kıdeme göre varyans analizi sonuçları

Değişken	Varyans	sd	Kareler Ort.	F	p
Kıdem	Gruplar Arası	3	.808	1.367	.258
	Gruplar İçi	94	.591		

Tablo 32'ye göre; Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışmakta olan meslek elemanlarının tükenmişlik düzeyleri “duygusal tükenme” alt boyutunda kıdeme göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$F=1.367$, $p > .05$].

Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin *duyarsızlaşma* alt boyutunda *kıdeme* göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ait bulgular Tablo 33 ve 34’te gösterilmiştir.

Tablo 33. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “duyarsızlaşma” alt boyutunda kıdeme göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin betimsel istatistikler

Yaş	N	\bar{x}	SS
1-5 Yıl Arası	56	1.7929	.61492
6-10 Yıl Arası	19	1.9895	.90055
11-15 Yıl Arası	12	1.6167	.45494
16 Yıl ve Üzeri	11	1.5818	.32808

Tablo 34. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “duyarsızlaşma” alt boyutunda kıdeme göre varyans analizi sonuçları

Değişken	Varyans	sd	Kareler Ort.	F	p
Yaş	Gruplar Arası	3	.531	1.287	.283
	Gruplar İçi	94	.412		

Tablo 34’e göre; Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışmakta olan meslek elemanlarının tükenmişlik düzeyleri “duyarsızlaşma” alt boyutunda kıdeme göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$F=1.287$, $p>.05$].

4.3.5. Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezlerinde Çalışmakta Olan Meslek Elemanlarının Tükenmişlik Düzeylerinin Alana Göre Anlamlı Farklılık Gösterip Göstermediğine Ait Bulgular

Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin *kişisel başarı* alt boyutunda *alana* göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ait bulgular Tablo 35 ve 36’da gösterilmiştir.

Tablo 35. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “kişisel başarı” alt boyutunda alana göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin betimsel istatistikler

Kıdem	N	\bar{x}	SS
Okul Öncesi Öğretmeni	13	3.9135	.69106
Fizyoterapist	17	3.8309	.50571
Uzman Öğretici	37	3.7534	.46908
Rehber Öğretmen	9	3.9861	.41667
Özel Eğitim Alan Öğretmeni	22	4.0227	.35489

Tablo 36. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “kişisel başarı” alt boyutunda alana göre varyans analizi sonuçları

Değişken	Varyans	sd	Kareler Ort.	F	p
Kıdem	Gruplar Arası	4	.297	1.269	.288
	Gruplar İçi	93	.234		

Tablo 36’ya göre; Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışmakta olan meslek elemanlarının tükenmişlik düzeyleri “kişisel başarı” alt boyutunda alana göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$F=1.269, p>.05$].

Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin *duygusal tükenme* alt boyutunda *alana* göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ait bulgular Tablo 37 ve 38’de gösterilmiştir.

Tablo 37. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “duygusal tükenme” alt boyutunda alana göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin betimsel istatistikler

Kıdem	N	\bar{x}	SS
Okul Öncesi Öğretmeni	13	2.7949	1.03920
Fizyoterapist	17	2.5098	.48759
Uzman Öğretici	37	2.4925	.77004
Rehber Öğretmen	9	2.4691	.77932
Özel Eğitim Alan Öğretmeni	22	2.2727	.77795

Tablo 38. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “duygusal tükenme” alt boyutunda alana göre varyans analizi sonuçları

Değişken	Varyans	sd	Kareler Ort.	F	p
Kıdem	Gruplar Arası	4	.564	.941	.444
	Gruplar İçi	93	.599		

Tablo 38’e göre; Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışmakta olan meslek elemanlarının tükenmişlik düzeyleri “duygusal tükenme” alt boyutunda alana göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$F=.941, p>.05$].

Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin *duyarsızlaşma* alt boyutunda *alana* göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ait bulgular Tablo 39 ve 40’ta gösterilmiştir.

Tablo 39. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “duyarsızlaşma” alt boyutunda alana göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin betimsel istatistikler

Yaş	N	\bar{x}	SS
Okul Öncesi Öğretmeni	13	2.0923	.90043
Fizyoterapist	17	1.6588	.40475
Uzman Öğretici	37	1.7892	.58299
Rehber Öğretmen	9	1.5778	.55176
Özel Eğitim Alan Öğretmeni	22	1.7818	.73785

Tablo 40. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin “duyarsızlaşma” alt boyutunda alana göre varyans analizi sonuçları

Değişken	Varyans	sd	Kareler Ort.	F	p
Yaş	Gruplar Arası	4	.471	1.140	.343
	Gruplar İçi	93	.413		

Tablo 40’a göre; Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışmakta olan meslek elemanlarının tükenmişlik düzeyleri “duyarsızlaşma” alt boyutunda alana göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$F=1.140, p>.05$].

4.4. ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZLERİNDE ÇALIŞMAKTA OLAN MESLEK ELEMANLARININ KARŞILAŞTIKLARI GÜÇLÜKLERE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ İLE TÜKENMİŞLİK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİYE AİT BULGULAR

Katılımcıların karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin görüşleri ile tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkiye ait bulgular Tablo 41’de sunulmuştur.

Tablo 41. Katılımcıların karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin görüşleri ile tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişki

		Güçlükleri Belirleme Ölçeği	Tükenmişlik Ölçeği
Güçlükleri Belirleme Ölçeği	PearsonCorrelation	1	.706**
	Sig. (2-tailed)		.000
	N	98	98
Tükenmişlik Ölçeği	PearsonCorrelation	.706**	1
	Sig. (2-tailed)	.000	
	N	98	98

** . Korelasyon 0.01 anlam seviyesinde önemlidir.

Tablo 41’e göre; Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışmakta olan meslek elemanlarının karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin görüşleri ile tükenmişlik düzeyleri arasında %70.6’lık pozitif yönlü oldukça güçlü bir ilişki bulunmaktadır.

5. TARTIŞMA VE YORUM

Rehabilitasyon merkezlerinde çalışan meslek elemanlarının karşılaştıkları güçlükler ile tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmadan ulaşılan sonuçlar aşağıda tartışılarak sunulmuştur.

Araştırma Uşak ili sınırları içindeki özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde görev yapan 98 meslek elemanı üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada meslek elemanlarının karşılaştıkları güçlükler ve tükenmişlik düzeyleri sorgulanmıştır. Daha sonra bu iki ana unsur arasındaki ilişki incelenmiştir.

Katılımcılar güçlüklerin belirlenmesi ölçeğinin tamamından ortalama 0.39 puan almışlardır. Diğer bir ifade ile rehabilitasyon merkezlerinde çalışan meslek elemanlarının karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin görüşleri düşük düzeydedir.

Literatürde katılımcılar üzerinde yapılan araştırmalar incelendiğinde; bu araştırmanın sonuçları ile örtüşen şekilde meslek elemanlarının karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin görüşleri ortalamada düşük seviyede görülmektedir (Çetin, 2004; Sargın ve Hamurcu, 2010; Gürgür, Büyükköse ve Kol, 2016).

Araştırmalardan ulaşılan bulgular bütünsel olarak değerlendirildiğinde karşılaşılan güçlüklerle ilişkin görüşlerde en çok karşılaşılan güçlüklerin bu çalışmada olduğu gibi özel gereksinimli bireylere sahip olan ailelerin, çocukları ile yeteri düzeyde ilgilenmemesi olduğu bulunmuştur (Sargın ve Hamurcu, 2010; Gürgür, Büyükköse ve Kol, 2016).

Bu araştırmanın sonuçlarına göre özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışmakta olan meslek elemanlarının karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin görüşleri cinsiyete, yaşa, kıdeme, alanlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Literatürde yapılan araştırmalarda bu araştırmanın sonucu ile örtüşen şekilde katılımcıların cinsiyetlerine, yaşlarına, kıdemlerine ilişkin anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (Çetin, 2004; E. Tarakçı, Tütüncüoğlu ve D. Tarakçı, 2012). Bununla birlikte Çetin'in (2004) ve E. Tarakçı, Tütüncüoğlu ve D. Tarakçı'nın (2012) yapmış olduğu araştırmalarda alana göre karşılaşılan güçlüklerle ilişkin görüşlerde anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Bu araştırmanın sonucu ile

literatürdeki diğer çalışmalarda karşılaşılan güçlüklerle ilişkin görüşlerin alana göre değerlendirilmesinde ortaya çıkan farklılığın katılımcıların karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin görüşlerini belirleyen başka faktörlerden olduğu düşünülmektedir.

Bu araştırmanın sonucuna göre özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışmakta olan meslek elemanlarının karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin görüşleri aynı okuldaki çalışma sürelerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Bunun yanı sıra literatürde bulunan araştırmalarda aynı okuldaki çalışma sürelerinin karşılaşılan güçlüklerle ilişkin anlamlı bir farklılık bulunmadığı belirtilmiştir (Çetin, 2004; E. Tarakçı, Tütüncüoğlu ve D. Tarakçı, 2012). Bu araştırmanın sonucu ile literatürdeki araştırmalarda karşılaşılan güçlüklerle ilişkin görüşlerin aynı okuldaki çalışma sürelerine göre değerlendirilmesinde ortaya çıkan farklılığın Uşak'taki kurumların meslek elemanlarına ilişkin tutumlarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Katılımcılar maslach tükenmişlik ölçeğinden ortalama 2,83 puan almışlardır. Diğer bir ifade bu merkezlerde çalışan mesleki elemanların tükenmişlik düzeyleri orta düzeydedir. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerine ilişkin görüşleri “kişisel başarı” alt boyutunda ortalama 3.87, “duygusal tükenme” alt boyutunda ortalama 2.48, “duyarsızlaşma” alt boyutunda ortalama 1.79 bulunmuştur. Başka bir ifade ile özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışan mesleki elemanların tükenmişlik düzeylerinin; duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt boyutuna ilişkin görüşleri düşük, kişisel başarı alt boyutuna ilişkin görüşleri ise istatistiksel olarak oldukça yüksek olduğu bulunmuştur. Kullanılan ölçekteki “kişisel başarı” alt boyutundaki önermeler olumlu cümlelerden oluştuğundan betimsel istatistiklerdeki yükseklik, tükenmişlik düzeyindeki düşüklüğü ifade etmektedir.

Literatürdeki bazı çalışmalar incelendiğinde bu araştırma sonuçlarıyla örtüşen şekilde tükenmişliğin; duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt boyutlarında düşük, kişisel başarı alt boyutunda istatistiksel olarak oldukça yüksek olduğu görülmüştür (Budak ve Sürgevil, 2005; Ergin, 1995; Özdemir, 2001). Bunun yanı sıra bazı araştırmaların ise bu araştırmanın sonuçlarıyla örtüşmeyen şekilde tükenmişliğin; duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt boyutlarında yüksek düzeyde, kişisel başarıda düşük düzeyde olduğu bulunmuştur (E. Tarakçı, Tütüncüoğlu ve D. Tarakçı, 2012). Araştırmalardan ulaşılan bulgular bütünsel olarak değerlendirildiğinde yapılan

araştırmaların zaman ve yer bakımından farklı olduklarından eşit koşullarda değerlendirilemeyeceği, tükenmişliğe ilişkin görüşleri belirleyen farklı unsurlar olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın sonuçlarına göre katılımcıların tükenmişlik düzeyleri cinsiyete göre *duyarsızlaşma*, *duygusal tükenme* ve *kişisel başarı* alt boyutunda cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Literatürde yapılan araştırmalarda da tükenmişliğin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. (Cemaloğlu ve Erdemoğlu Şahin, 2007; Girgin, 2010) Bazı çalışmalarda ise tükenmişliğin *duygusal tükenme* alt boyutunda cinsiyete göre anlamlı bir farklılık olduğu bulunmakla birlikte; yine *kişisel başarı* ve *duyarsızlaşma* alt boyutunda cinsiyete göre bu araştırma ile örtüşen şekilde anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur (Budak ve Sürgevil, 2005).

Araştırmanın sonuçlarına göre katılımcıların tükenmişlik düzeyleri aynı kurumdaki çalışma sürelerine göre *duygusal tükenme* alt boyutunda anlamlı bir farklılık göstermektedir. Katılımcıların tükenmişlik düzeyleri aynı kurumdaki çalışma sürelerine göre *duyarsızlaşma* ve *kişisel başarı* alt boyutunda ise anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Literatürde yapılan araştırmalarda; bu araştırma ile örtüşen şekilde tükenmişliğin *duygusal tükenme* alt boyutunda aynı kurumdaki çalışma sürelerine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği ve *duyarsızlaşma* ve *kişisel başarı* alt boyutunda aynı kurumdaki çalışma sürelerine göre ise anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur (Kasap, Taysı ve Canbaz, 2013; Girgin, 2010).

Araştırmanın sonuçlarına göre katılımcıların tükenmişlik düzeyleri yaşa göre *kişisel başarı* alt boyutunda anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bunun yanı sıra katılımcıların tükenmişlik düzeyleri yaşa göre *duyarsızlaşma* ve *duygusal tükenme* alt boyutunda yaşa göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Literatürde yapılan araştırmalarda; bu araştırma ile örtüşen şekilde tükenmişlik *duyarsızlaşma* ve *duygusal tükenme* alt boyutunda yaşa göre anlamlı bir farklılık göstermektedir (Avşaroğlu ve arkadaşları, 2005; Akın ve Oğuz, 2010).

Araştırmanın sonuçlarına göre katılımcıların tükenmişlik düzeyleri kıdeme göre *kişisel başarı* alt boyutunda anlamlı bir farklılık göstermektedir. Katılımcıların

tükenmişlik düzeyleri kıdeme göre *duyarsızlaşma* ve *duygusal tükenme* alt boyutlarında anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Literatürde yapılan araştırmalarda; bu araştırma ile örtüşen şekilde tükenmişliğin *kişisel başarı* alt boyutunda kıdeme göre anlamlı bir farklılık bulunmuştur ve *duyarsızlaşma* alt boyutunda kıdeme göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (Girgin, 2005). Bu araştırma ile örtüşmeyen şekilde yine Girgin'in (2005) yaptığı araştırmada *duygusal tükenme* alt boyutunda anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Katılımcıların tükenmişlik düzeyleri alana göre *kişisel başarı*, *duygusal tükenme* ve *duyarsızlaşma* alt boyutlarında anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Literatürde yapılan araştırmalarda; bu araştırma ile örtüşen şekilde tükenmişlik *kişisel başarı*, *duygusal tükenme* ve *duyarsızlaşma* alt boyutlarında alana göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir (E. Tarakçı, Tütüncüoğlu ve D. Tarakçı, 2012). Bazı araştırmalarda tükenmişliğin *duygusal tükenme* alt boyutunda anlamlı bir farklılık gösterdiği ancak *kişisel başarı* ve *duyarsızlaşma* alt boyutlarında ise yine bu araştırma ile örtüşen şekilde anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir (Izgar, 2000).

Yapılan araştırmanın sonuçlarına göre katılımcıların karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin görüşleri ile tükenmişlik düzeyleri arasında pozitif yönlü oldukça güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Bu sonuca göre özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışmakta olan meslek elemanlarının görüşlerine göre karşılaştıkları güçlükler fazlaştıkça tükenmişlik düzeyleri de eşgüdümlü olarak arttığı düşünülmektedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada Uşak ili sınırları içindeki özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde görev yapan meslek elemanlarının karşılaştıkları güçlükler ile tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişki belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmaya ilişkin sonuç ve öneriler aşağıda yer almaktadır.

6.1. PROBLEME İLİŞKİN SONUÇLAR

Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde görev yapan meslek elemanlarının karşılaştıkları güçlükler ile tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişki belirlemek amacıyla gerçekleştirilen araştırmadan aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

- Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışmakta olan meslek elemanlarının en çok karşılaştıkları güçlüklerin başında özel gereksinimli bireylere sahip ailelerin, çocuklarıyla yeteri düzeyde ilgilenmiyor olduğu görülmektedir. Katılımcıların en az karşılaştıkları güçlüklerin ise öğrencilerin performanslarını değerlendirme, öğrencilere materyal hazırlama, öğrencilerin eğitim alacağı fiziksel ortamı hazırlama gibi konulardan oluştuğu bulunmuştur.

- Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışmakta olan meslek elemanlarının karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin görüşleri cinsiyete, yaşa, kıdem yıllarına, alana göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bunun yanı sıra aynı okuldaki çalışma sürelerine göre anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Aynı kurumda 6 yıl ve üzeri çalışan meslek elemanlarının karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin görüşlerinin ortalaması, aynı kurumda 1-5 yıl arası çalışmış olan meslek elemanlarının görüşlerinin ortalamasına göre daha düşüktür. Diğer bir ifade ile aynı kurumda uzun yıllar çalışan meslek elemanları karşılaşılan güçlüklerle, yeni başlayan meslek elemanlarına göre daha iyi başa çıkacaklarını düşünmektedirler.

- Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışmakta olan meslek elemanlarının görüşlerine göre tükenmişlik düzeyleri *kişisel başarı* alt boyutunda çok düşük, *duygusal tükenme* alt boyutunda düşük, *duyarsızlaşma* alt boyutunda düşük olduğu bulunmuştur. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerine ilişkin görüşlerinde;

kişisel başarıları ile ilgili sorunlarının, duygusal tükenmişlik ve duyarsızlaşma ile ilgili sorunlarından daha az olduğu bulunmuştur.

- Katılımcıların tükenmişlikleriyle ilgili görüşlerinin tüm alt boyutlarda cinsiyete göre farklılık göstermediği, kadın ve erkek meslek elemanlarının tükenmişliğe ilişkin görüşlerinin birbirine benzer düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

- Katılımcıların tükenmişlikleri *kişisel başarı* ve *duyarsızlaşma* alt boyutlarında aynı kurumdaki çalışma sürelerine göre anlamlı bir farklılık göstermezken, *duygusal tükenme* alt boyutunda anlamlı bir farklılık göstermektedir. Diğer bir ifade ile aynı kurumdaki çalışma süresi arttıkça duygusal tükenmişlik artmaktayken, kişisel başarı ve duyarsızlaşma alt boyutlarında tükenmişlik değişmemektedir.

- Katılımcıların tükenmişlikleri *kişisel başarı* alt boyutunda yaşa göre anlamlı bir farklılık göstermezken, *duyarsızlaşma* ve *duygusal tükenme* alt boyutlarında anlamlı bir farklılık göstermektedir. Başka bir ifade ile katılımcıların kişisel başarıya ilişkin görüşlerinde yaşın etkisi bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra duygusal tükenme alt boyutunda en çok 34-39 yaş arası grup ile 40 yaş ve üzeri arasında farklılığın olduğu bulunmuştur. Duyarsızlaşma alt boyutunda ise farklılığın 28-33 yaş aralığındaki grup ile 22-27 yaş aralığı ve 40 yaş üzeri gruplar arasında olduğu gözlemlenmiştir.

- Katılımcıların tükenmişlikleri *kişisel başarı* alt boyutunda kıdeme göre anlamlı bir farklılık gösterirken, *duyarsızlaşma* ve *duygusal tükenme* alt boyutlarında anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Başka bir ifade ile duyarsızlaşma ve duygusal tükenme alt boyutlarında kıdemin etkisi bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra kişisel başarı alt boyutunda farklılığın kıdem yılları 6-10 yıl aralığında olan grup ile 16 yıl ve üzeri olan grup arasında olduğu gözlemlenmiştir.

- Katılımcıların tükenmişlikleri tüm alt boyutlarda alana göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Diğer bir ifade ile özel eğitim ve rehabilitasyon

merkezlerinde çalışmakta olan meslek elemanlarının alanlarının duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı alt boyutlarına ilişkin görüşlerine bir etkisi bulunmamaktadır.

- Araştırmaya katılan meslek elemanlarının algılarına göre; katılımcıların karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin görüşleri ile tükenmişlik düzeyleri arasında istatistiksel açıdan pozitif yönlü oldukça güçlü bir ilişki bulunduğu saptanmıştır. Bu sonuca göre; meslek elemanlarının karşılaştıkları güçlükler arttıkça tükenmişlik düzeyleri de artmaktadır.

6.2. PROBLEME İLİŞKİN ÖNERİLER

- Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışmakta olan meslek elemanlarının en çok karşılaştıkları güçlüklerin başında özel gereksinimli bireylere sahip ailelerin, çocuklarıyla yeteri düzeyde ilgilenmiyor olduğu sonucundan yola çıkılarak, ailelerin eğitime olan ilgilerini arttırmak için sosyal etkinlikler düzenlenmeli, bu bağlamda yapılan organizasyonlar ile kurum – aile iş birliği sağlanmaya çalışılmalıdır.

- Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışmakta olan meslek elemanlarının karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin görüşleri cinsiyete, yaşa, kıdem yıllarına, alana göre anlamlı bir farklılık göstermemesinin yanı sıra aynı okuldaki çalışma sürelerine göre aynı kurumda 6 yıl ve üzeri çalışan meslek elemanlarının karşılaşmış oldukları güçlüklerle ilişkin görüşlerinin ortalamasının, aynı kurumda 1-5 yıl arası çalışmış olan meslek elemanlarının görüşlerinin ortalamasına göre daha düşük olmasından yola çıkılarak; kurumdaki çalışma süreleri fazla olan meslek elemanlarının, kurumda yeni işe başlayan meslek elemanlarına karşı tutumlarının olumlu yönde ilerlemesi için faaliyetler yürütülmesinin sorunun çözülmesine katkısı olacağı düşünülmektedir. 6 yıl ve üzeri çalışan meslek elemanlarının özel gereksinimli çocuklar ve ailelerine ilişkin tecrübelerini, 1-5 yıl arası çalışan meslek elemanlarına aktarmaları karşılaşılan güçlüklerin azalmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

- Katılımcıların tükenmişlik düzeylerine ilişkin görüşlerinde; duygusal tükenmişlik ve duyarsızlaşma ile ilgili sorunları, kişisel başarıları ile ilgili sorunlarından daha fazla olduğu sonucundan yola çıkarak, meslek elemanlarının duyarlılıklarını daima taze tutacak motivasyonlar geliştirilmek, duygusal tükenmişlikleri meydana getiren sorunların ortadan kalkmasını sağlamak için çalışmalar yapılmalıdır. Bunun için kurum yönetimi, il içinde bulunan sivil toplum kuruluşları ve kamu kurumları ile ortaklaşa hizmet içi eğitimler planlamalı, duyarlılık ve farkındalık için etkinlikler düzenlemelidir.

- Duygusal tükenme alt boyutunda 6 yıl ve üzeri çalışanlar grubunda bulunan katılımcıların tükenmişlikleri, 1-5 yıl arası çalışanların tükenmişliklerinden daha az olduğu sonucundan yola çıkılarak, işe yeni başlayan meslek elemanının idealist düşünce yapısından kaynaklandığını düşündüğümüz sorunların ortadan kaldırılması için kurum sahipleri ve yöneticileri yön gösterici olmalıdırlar. Mükemmeliyetçilik düşüncesinin, optimal fayda nasıl kazanırım düşüncesine evrilmesini sağlamak için onları kırmadan, telkinlerde bulunulmasının bu durumun ortadan kaldırılması için fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

- Araştırmaya katılan meslek elemanlarının algılarına göre; meslek elemanlarının karşılaştıkları güçlükler arttıkça tükenmişlik düzeyleri de artmaktadır sonucundan yola çıkarak, meslek elemanlarının tükenmişliklerinin artmaması için karşılaşılan güçlüklerin en aza indirilmesi gerekmektedir. Bu durum aynı zamanda meslek elemanlarının eğitim verecek oldukları özel gereksinimli bireylere daha fazla fayda sağlamalarına imkan sunmaktadır.

6.3. ARAŞTIRMACIYA İLİŞKİN ÖNERİLER

- Bu araştırma Uşak ili sınırları içerisinde bulunan özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerindeki meslek elemanları üzerinde gerçekleştirilmiştir. Daha genel verilere ulaşmak için diğer illerde de araştırmalar yapıp Türkiye genelini hakkında bilgi sahibi olunabilir.

- Araştırma, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışmakta olan meslek elemanları üzerinde gerçekleştirilmiştir. İlerideki araştırmalarda okullarda görev yapan tüm personel araştırmalara dahil edilebilir.
- Benzer şekilde meslek elemanlarının karşılaştıkları güçlükler ile tükenmişlik düzeyleri üzerinde etkili olan farklı faktörlere yönelik araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akçamete, G. (1998). *Türkiye’de Özel Eğitim*. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Akçamete, G. ve Kaner, S. (1999). *Cumhuriyetin 75.Yılında Çocuğa Yönelik Özel Eğitim Çalışmaları. 2. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi: Cumhuriyet Ve Çocuk*. Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma Ve Uygulama Merkezi Yayınları, No: 2, 395-405.
- Akın, U., & Oğuz, E. (2010). Öğretmenlerin işkoliklik ve tükenmişlik düzeylerinin ilişkisi ve çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 16(3), 309-327.
- Altinkurt, N. (2008). *Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde Yaşanılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi D.E.Ü. Eğitim Bilimler Anabilim Dalı.
- Ataman, A. (1984). Ankara ili resmi şehir okullarındaki üstün yetenekli çocukların fiziksel gelişim özelliklerinin değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları*, No:132.
- Ataman, A. (1997). Türkiye’de Özel Eğitime Yeni Yaklaşımlar. *Milli Eğitim Dergisi*, 136, 22-23.
- Ataman, A. (2003). *Özel Eğitime Giriş*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Avşaroğlu, S., Deniz, M. E., & Kahraman, A. (2005). Teknik öğretmenlerde yaşam doyumu iş doyumu ve mesleki tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (14), 115-129.
- Aytaç, S. (2000). Özürlülerin Rehabilitasyonunun Artan Önemi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi*, 2.
- Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, (1999). *1. Özürlüler Şurası “Çağdaş Toplum Yaşam ve Özürlüler” Komisyon Raporları – Genel Kurul Görüşmeleri*, TAKAV Matbaacılık ve Yayıncılık A.Ş. Ankara.

- Baysal, A. (1995). “*Lise ve Dengi Okul Öğretmenlerinde Meslekte Tükenmişliğe Etki Eden Faktörler*”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Budak, G., & Sürgevil, O. (2005). Tükenmişlik ve tükenmişliği etkileyen örgütsel faktörlerin analizine ilişkin akademik personel üzerinde bir uygulama. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(2).
- Cebiroğlu, R. (1976). *Geç gelişen ve güç öğrenen çocuklar*. İstanbul: Gün Matbaası.
- Cemaloğlu, N., & Şahin, D. E. (2007). Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(2), 465-484.
- Cordes, C. L., Dougherty, T. W. (1993). “A Review and an Integration of Research on Job Burnout”, *The Academy of Management Review*, 18(4).
- Çağlar, D. (2004). *Ortopedik Engellilerin Eğitimi*. Ankara: Karatepe Yayınları.
- Çam, O. (1989). *Hemşirelerde Tükenmişlik ve Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Çam, O. (1991). “Tükenmişlik Envanterinin Geçerlik Ve Güvenirliğinin Araştırılması”, 7. *Psikoloji Kongre Kitabı*, Ankara: Psikologlar Derneği Yayınları.
- Çetin, Ç. (2004). Özel eğitim alanında çalışmakta olan farklı meslek grubundaki eğitimcilerin yaşadıkları güçlüklerin belirlenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*. Sayı: 5, 35-46.
- Dikici Sığırtmaç, A., Hoş, G., Abbak, B.S. (2011). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitiminde Yaşanan Sorunlara Yönelik Kullandıkları Çözüm Yolları Ve Önerileri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt: 12 Sayı: 4.
- Düzyürek, S., Ünlüoğlu, G. (1992). Hekimde tükenmişlik sendromu. *Psikiyatri Bülteni*, 1(3), 108-113.

- Enç, M. (1972) *Görme Özürlüler: Gelişim, Uyum Ve Eğitimleri*. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Enç, M., Çağlar, D., Özsoy, Y. (1987). *Özel Eğitime Giriş*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Ergin, C. (1992). Doktor ve hemşirelerde tükenmişlik ve Maslach tükenmişlik ölçeğinin uyarlanması. VII. *Ulusal Psikoloji Kongresi*, 22 Eylül 1992, Ankara.
- Ergin, C. (1995). Akademisyenlerde tükenmişlik ve çeşitli stres kaynaklarının incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 12(1-2).
- Eripek, S. (2005). *Özel Eğitim*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi AÖF Yayınları
- Fawzy, F. I., Fawzy, N. W., Pasnau, R. O. (1991). Burnout in the health professionals. *Handbook of Studies on General Hospital Psychiatry*. Judd FK, Burrows GD, Lipsitt DR.
- Freudenberger, H. J. (1974). "Staff Burn-Out", *Journal of Social Issues*, Vol.30, Number 1, 159-165.
- Freudenberger, H. J., Richelson, G. (1981). *Burn-Out: How to Beat The High Cost of Success*, New York: Bantam Boks, Doubleday & Company Inc., ss. 6-69.
- Girgin, G. (2010). Öğretmenlerde tükenmişliğe etki eden faktörlerin araştırılması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(32), 31-48.
- Gökçe, F., Kartal, T., Rıdvanoğlu, S., Erezkan, H.G., Alışıcı, O.S., (2002). *Özürlülerle İlgili Mevzuat*. Ankara: Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayınları.
- Gündüz, B. (2004). *Öğretmenlerde tükenmişliğin akılcı olmayan inançlar ve mesleki bazı değişkenlere göre yordanması*, Yayınlanmamış doktora tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Gürgür, H., Büyükköse, D., Kol, Ç. (2016). *Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde işitme kayıplı öğrencilere sunulan destek hizmetler: öğretmen görüşleri*. İlköğretim Online 15(4).

- Gürkan, T. (1993). *İlkokul öğretmenlerinin öğretmenlik tutumları ile benlik kavramları arasındaki ilişki*. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Gürşimşek, I., Girgin, G. (2000). “İzmir Örnekleminde Okulöncesi Milli Eğitim Bakanlığı'na Bağlı Okullarda Hizmet Veren Öğretmenlerde Görülen Tükenmişlik (Burnout) Düzeyi”, II. Ulusal Öğretmen Yetiştirme Sempozyumu (10-12 Mayıs), Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Izgar, H. (2000). *Okul yöneticilerinin tükenmişlik düzeyleri (burnout) nedenleri ve bazı etken faktörlere göre incelenmesi (Orta Anadolu örneği)*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaçmaz, N. (2005). Tükenmişlik (burnout) sendromu. *İstanbul Tıp Fakültesi Dergisi*, 68(1), 29-32.
- Karagözoğlu, G. (1996). Eğitim düzenimizde öğretmen yetiştirme sorunu. *Yeni Türkiye dergisi Eğitim Özel Sayısı*, 2(7),.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar, ilkeler, teknikler*. 13. Baskı. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karasu, T. ve Mutlu, Y. (2014). Öğretmenlerin Perspektifinden Özel Eğitimde Yaşanan Sorunlar Ve Çözüm Önerileri: Muş İli Örneği. *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Cilt: 2 Sayı: 1.
- Kargın, T. (2003). Özel eğitim alanına öğretmen yetiştirme. *Milli Eğitim Dergisi Sayı: 136*.
- Kargın, T. (2003). Cumhuriyetin 80. Yılında Özel Eğitim, *Milli Eğitim Dergisi Sayı:160*.
- Kargın, T. (2004) Kaynaştırma: Tanımı, Gelişimi Ve İlkeleri, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, *Özel Eğitim Dergisi*.
- Kasap, B. B., Taysı, K., & Canbaz, S. (2013). Banka Çalışanlarında Tükenmişlik Sendromu Üzerinde Kırklareli İlinde Bir Araştırma. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, Cilt:5 Sayı:1.

- Korucu, N. (2005). *Türkiye’de özel eğitim ve rehabilitasyon hizmeti veren kurumların karşılaştıkları güçlüklerin analizi: Kurum sahipleri, müdür, öğretmen ve aileler açısından*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kırcaali-İftar, G. (1998). *Özel Gereksinimli Bireyler ve Özel Eğitim*. Anadolu Üniversitesi Yayınları. No: 1018 Ünite: 1.
- Lindsay, G. (2003). Inclusive Education: A Critical Perspective. *British Journal Of Special Education*, 33(1), 3-12.
- Maslach, C. (1978). The client role in staff burn-out. *Journal of Social Issues*. 34 (4), 111-124.
- Maslach, C. (1982). Burnout: The cost of caring. *Englewood Cliffs*, New-Jersey: Prentice Hall.
- Maslach, C. ve Jackson S. E. (1981). The Measurement of Experienced Burnout. *Journal of Organizational Behavior*. 2: 99-113.
- Maslach, C. ve Jackson S. E. (1986). Maslach Burnout Inventory. *Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press*
- Maslach, C. ve Leiter, M. P. (1997). *The Truth About Burnout*, Jossey-Bass, San Francisco, CA, ss. 17-28
- Maslach, C., Schaufeli, W.B. ve Leiter, M.P. (2001). Job burnout, *Annu. Rev. Psychol.*, 52, 397-422.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2006). https://ookgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2012_10/08044959_07010850189.pdf adresinden 10 Nisan 2019 tarihinde alınmıştır.
- Özbay, Y. (2013). *Üstün Yetenekli Çocuklar ve Aileleri*. Ankara: Hangar Marka İletişimi ve Reklam Hizmetleri.
- Özdemir, A. K., Özdemir, H. D., Coşkun, A., Çınar, Z. (1999). Diş hekimliği fakültesi öğretim elemanlarında mesleki tükenmişlik ölçeğinin değerlendirilmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 2.

- Özdemir, H. D. (2001). *Üniversite akademik personelinin görev ünvanları açısından iş tükenmişlik düzeylerinin araştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Özel Eğitim Hizmetleri Tanıtım El Kitabı (2006). Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi, Ankara.
- Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, (2018). 07.07.2018 Tarih ve 30471 Sayılı Resmi Gazete.
- Özel Eğitim Kurumları Yönetmeliği, (2012). 18.05.2012 Tarih ve 28296 Sayılı Resmi Gazete.
- Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği, (2012). 20.03.2012 Tarih ve 28239 Sayılı Resmi Gazete.
- Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü, (2019). http://ookgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_09/05120112_rehabilitasyon_merkezi.xlsx adresinden 26 Nisan 2019 tarihinde alınmıştır.
- Özsoy, Y. (1971). *Konuşma özürlü çocuklar ve eğitimleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Özsoy, Y. (1990). *Türkiye’de Özel Eğitim*. Eğitim Bilimleri 1.Ulusal Kongresi. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Özsoy, Y., Özyürek, M., Eripek, S. (2001). *Özel eğitime giriş*. Ankara: Karatepe Yayınları
- Öztürk, M. (2011). *Türkiye’de Engelli Gerçeği*. Müsiad Yayınları
- Özyürek, M. (2004). *Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı: Temelleri Ve Geliştirilmesi*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Pavlaklis, A., Raftopoulos, V., Theodorou, M. (2010). Burnout syndrome in Cypriot physiotherapists: a national survey. *BMC Health Serv Res. 11: 63*
- Peterson, M. J., Hittie, M. M. (2003). *Inclusive Teaching: Creating Effective Schools For All Learners*. Boston: Allyn And Bacon

- Potter, B. (1995). *Preventing job burnout transforming work pressures into productivity*. Crisp Learning.
- Sabuncuoğlu, Z. ve Tüz, M. (2005). *Örgütsel Psikoloji*. Bursa: Alfa Aktüel Basım Yayın.
- Saraç, I. H. (2018). *Özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin tükenmişlik düzeyinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Sargın, N., Hamurcu, H. (2010). Özel özel eğitim kurumlarında çalışan rehber öğretmenlerin sorunlarına ve beklentilerine yönelik bir çalışma. *S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi, Sayı: 24*.
- Sarı, H. (2000). 'An analysis of the policies and provision for children with special educational needs in England and Turkey' (Unpublished EdD Thesis), *Oxford Brookes University (England): Westminster Institute of Education*
- Sucuoğlu, B., Çifci, İ. (2001). *Yapamıyor mu, yapmıyor mu? Zihinsel engelli çocuklar için sosyal beceri öğretimi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınevi.
- Sucuoğlu, B., Çifci, İ. (2003). *Bilişsel süreç yaklaşımıyla sosyal beceri öğretimi*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şahin, S. (2003). *Özel Eğitim Tarihiçesi*. A.Ataman (Yay. Haz.). Özel Gereksinimli Çocuklar Ve Özel Eğitime Giriş. Ankara: Gündüz Eğitim Ve Yayıncılık
- Talim Terbiye Kurulu, (2014). Destek Eğitimlerinde Görev Alacak Eğitim Personeli. 06/08/2014 tarih ve 3245658 sayılı yazı.
- Tarakçı, E., Tütüncüoğlu, F., & Tarakçı, D. (2012). Özel eğitim ve rehabilitasyon alanında çalışan meslek elemanlarının öz-yeterlilik ve tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. *Fizyoterapi Rehabilitasyon, 23(1)*, 26-35.
- Tüfekçioğlu, U. (1998). *Özel Gereksinimli Bireyler ve Özel Eğitim*. Anadolu Üniversitesi Yayınları. No: 1018 Ünite: 8.

Ünal S., Karlıdağ R., Yoloğlu S. (2001). Hekimlerde tükenmişlik ve iş doyumunu düzeylerinin yaşam doyumunu düzeyleri ile ilişkisi. *Klinik Psikiyatri*. Sayı: 4, 113-118.

Ysseldyke, J. E., Algozzine, B. ve Thurlow, M. L. (2000). *Critical issues in special education*. *Education*, No: 17 (4), 434-456

573/1997 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname

5580 numaralı ve 8/2/2007 tarihli Özel Öğretim Kurumları Kanunu.

7/7/2005 tarih ve 25868 sayılı 5378 Sayılı Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun.

EKLER

EK - 1: Veri Toplama Araçları

REHABİLİTASYON MERKEZLERİNDE ÇALIŞAN MESLEK ELEMANLARININ TÜKENMİŞLİK DÜZEYLERİ İLE YAŞADIKLARI GÜÇLÜKLERİ BELİRLEME ANKETİ

Sayın Eğitimciler,

Bu anket, Uşak'taki Rehabilitasyon Merkezlerinde çalışan meslek elemanlarının görüşlerine göre rehabilitasyon merkezlerinde karşılaşılan güçlükler ile meslek elemanlarının tükenmişlik düzeylerini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Bu araştırmada toplanacak veriler yalnızca bilimsel amaçlar için kullanılacak, özel olarak herhangi bir kişi ya da kuruma verilmeyecektir. Bu nedenle anket formunda isim veya kimlik bilgilerinizi belirtmenize gerek yoktur. Anketin amaçlarına ulaşması için anketi samimiyetle doldurmanız önem taşımaktadır.

Katkılarınız için şimdiden teşekkür ederim

Danışman: Doç. Dr. M. Akif HELVACI

Salih Bilal ŞEKER

Uşak Üniv. Sosyal Bil. Enstitüsü

Yüksek Lisans Öğrencisi

KİŞİSEL BİLGİLER

I.BÖLÜM

- 1. Cinsiyet:** () Kadın () Erkek
- 2. Yaş:** () 22-27 () 28-33 () 34-39 () 40 yaş ve üzeri
- 3. Alan:** () Okul Öncesi Öğretmeni () Fizyoterapist () Uzman Öğretici
() Rehber Öğretmen () Özel Eğitim Alan Öğretmeni

4. Öğrenim Durumu:

- () Önlisans () Lisans () Yüksek Lisans () Doktora

5. Kıdem:

- () 1-5 yıl () 6-10 yıl () 11-15 yıl () 16-20 yıl () 21 yıl ve üzeri

6. Bulduğunuz kurumda görev süreniz:

- () 1-5 yıl () 6-10 yıl () 11-15 yıl () 16-20 yıl () 21 yıl ve üzeri

II. BÖLÜM

Açıklama: Aşağıda, rehabilitasyon merkezlerinde çalışan meslek elemanlarının yaşadıkları güçlükleri belirlemeyi amaçlayan bir ölçek yer almaktadır. Sizden çalışma hayatınızda karşılaştığınız güçlüklerle ilgili görüşlerinizi size uygunluk derecesine göre ilgili önermelerin sağ tarafında boş bırakılan kutucuklara çarpı (X) işareti koyarak belirtmeniz istenmektedir. Lütfen maddelerin tümünü işaretleyiniz.

GÜÇLÜKLERİ BELİRLEME ÖLÇEĞİ	EVET	HAYIR
1-Öğrenci aileleri ile yeterli iletişim kuramıyorum.		
2-Neyi nasıl öğreteceğim konusunda yazılı kaynak ve materyale ihtiyaç duyuyorum.		
3-Bir sorunum olduğunda okul/kurum idaresinden yeterli destek alamıyorum.		
4-Çalıştığım okul/kurumda yeterli materyal bulmakta güçlük çekiyorum.		
5-Aldığım ücret beni tatmin etmediği için kendimi işime tam olarak veremiyorum.		
6-Öğrenci aileleri verilen ödevlerin yapılması konusunda özen göstermiyor.		
7-Eğitimim esnasında yaptığım staj niteliksel olarak kendimi geliştirmemi sağlayacak düzeyde değildi.		
8-Öğrenci aileleri kurumda verilen eğitimi destekleyici çalışmalar yaptırmıyor.		
9-Eğitimim esnasında özel eğitim alanı ile ilgili yeterli teorik donanım almadım.		
10-Eğitimim esnasında yaptığım staj süre açısından yetersizdi.		
11-Eğitimde kullanacağım materyalleri nasıl hazırlayacağımı bilmiyorum.		
12-Öğrenci aileleri özel eğitim hakkında yeterli bilgi düzeyine sahip değil.		
13-İstek ve önerilerimiz idare tarafından dikkate alınmıyor.		
14-Kendimi mesleki olarak yetiştirmeye zaman bulamıyorum.		
15-Materyaller özel eğitim için uygun değil.		
16-Daha verimli olmak için meslek içi eğitim almak isterim.		
17-Yaptığım işin bana daha fazla ücret hak ettirdiğini düşünüyorum.		
18-Öğrenci ailelerinin çoğu her şeyi bizden bekliyor.		
19-Yeterli materyal bulamadığımdan öğretimde güçlük çekiyorum.		
20-Materyallerin çoğu ya kırık ya da işe yaramayan nesnelere		
21-Okul/kurum idaresi ile yeterli düzeyde ilişki kuramıyorum.		
22-Özel eğitim öğretmenliği için yeterli bilgiye sahip değilim.		

	EVET	HAYIR
23-Problem davranışlarla baş etmede güçlük çekiyorum.		
24-Eksilen materyallerin yerine yenisi konmuyor.		
25-Kendimi yorgun ve tükenmiş hissediyorum.		
26-Farklı eğitim yöntemlerinin nasıl kullanacağımı bilmiyorum.		
27-Öğrencilerin performanslarını nasıl değerlendireceğimi bilmiyorum.		
28-Fiziksel ortamın öğretim gereksinimlerine göre nasıl düzenlenebileceği konusunda güçlük çekiyorum.		

III. BÖLÜM

Açıklama: Aşağıda, Rehabilitasyon merkezlerinde çalışan meslek elemanlarının tükenmişliklerini belirlemeyi amaçlayan bir ölçek bulunmaktadır. Bu ölçekte yer alan maddeleri size uygun gelecek şekilde ilgili önermelerin sağ tarafında boş bırakılan kutucuklara çarpı (X) işareti koyarak belirtmeniz istenmektedir. Lütfen maddelerin tümünü işaretleyiniz.

	Hiç bir zaman	Çok nadir	Bazen	Çoğu zaman	Her zaman
1- İşimden soğuduğumu hissediyorum.					
2- İş dönüşü kendimi ruhen tükenmiş hissediyorum.					
3- Sabah kalktığımda bir gün daha bu işi kaldıramayacağımı hissediyorum					
4- İşim gereği karşılaştığım insanların ne hissettiğini hemen anlarım.					
5- İşim gereği karşılaştığım bazı kimselere sanki insan değilmiş gibi davrandığımı fark ediyorum.					
6- Bütün gün insanlarla uğraşmak benim için gerçekten çok yıpratıcı					
7- İşim gereği karşılaştığım insanların sorunlarına en uygun çözüm yollarını bulurum.					
8- Yaptığım işten tükendiğimi hissediyorum.					
9- Yaptığım iş sayesinde insanların yaşamına katkıda bulunduğuma inanıyorum.					
10- Bu işte çalışmaya başladığımdan beri insanlara karşı sertleştim.					
11- Bu işin beni giderek katılaştırmasından korkuyorum.					

	Hiç bir zaman	Çok nadir	Bazen	Çoğu zaman	Her zaman
12- Çok şeyler yapabilecek güçteyim.					
13- İşimin beni kısıtladığını hissediyorum.					
14- İşimde çok fazla çalıştığımı hissediyorum.					
15- İşim gereği karşılaştığım insanlara ne olduğu umurumda değil.					
16- Doğrudan doğruya insanlar ile çalışmak bende çok fazla stres yaratıyor.					
17- İşim gereği karşılaştığım insanlar ile aramda rahat bir hava yaratırım.					
18- İnsanlarla yakın bir çalışmadan sonra kendimi canlanmış hissedirim.					
19- Bu işte birçok kayda değer başarı elde ettim.					
20- Yolun sonuna geldiğimi hissediyorum					
21- İşimde duygusal sorunlara serinkanlılıkla yaklaşırım					
22- İşim gereği karşılaştığım insanların bazı problemlerini sanki ben yaratmışım gibi davrandıklarını hissediyorum.					

EK – 2: Çalışma Takvimi

	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs
Literatür taraması				
Araştırmada teorik çerçevenin oluşturulması				
Veri toplama araçlarının geliştirilmesi (ölçek geliştirme, görüşme, gözlem formları)				
Ölçme araçlarının uygulanabilmesi için gerekli kurumlardan izinlerin alınması				
Verilerin toplanması (Deney, anket, gözlem vb.)				
Verilerin çözümlenmesi				
Verilerin raporlanması				
Tez savunması				

EK – 3: Anket Uygulanan Kurumlar

KURUM ADI	TELEFON
ÖZEL KARDELEN ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ	2763151991
ÖZEL EŞME DOLUNAY ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ	2764144404
ÖZEL UŞAK İLKADIM ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ	2762243616
ÖZEL UŞAK DERMAN ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ	2762166211
ÖZEL GELİŞİM PARK ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ	2762277212
ÖZEL UŞAK İLGİ ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ	5534511426
ÖZEL MELEKLER DİYARI ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ	2762220322
ÖZEL YENİDEN DOĞUŞ ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ	5412100705

EK – 4: Araştırma İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 12/04/2019-6765

T.C.
UŞAK VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 29425508-604.02-E.6834863
Konu : Araştırma İzni.

04.04.2019

UŞAK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü)

UŞAK

- İlgi: a) Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 07.03.2012 tarih ve B.08.0.YET.00.20.00.0/3616 sayılı yazısı. (2012/13 sayılı Genelge)
b) 18/03/2019 tarih ve E.1603 sayılı yazımız.

İlgi (b) yazı ile müdürlüğümüze bağlı okullarda araştırma yapmak istenmektedir.

2018-2019 eğitim öğretim yılında ilimiz merkezinde yapılacak anket ve araştırma uygulaması ile ilgili mihlürü anket formları yazımız ekinde gönderilmiş olup, ilgi (a) genelge gereğince değerlendirmesi yapılarak, aşağıda bilgileri ve konusu yazılı çalışma; okullarda eğitim öğretim hizmetlerini aksatmadan, gönüllülük esasına dayalı, okul idaresinin uygun gördüğü zaman aralıklarında uygulanması ve araştırma sonucunun Bakanlığımızdan izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılmaması koşulu ile uygun görülmüştür.

Bilgi ve gereğini arz ederim.

Bülent şAHİN
İl Millî Eğitim Müdürü

Adı Soyadı	Ünvanı	Araştırma Konusu	Müracaat Tarih ve Sayısı
Salih Bilal şEKER	Tezli Yüksek Lisans Programı Öğrencisi	Rehabilitasyon Merkezlerinde Çalışan Meslek Elemanlarının Tükenmişlik Düzeyleri ile Yaşadıkları Güçlüklerin Belirlenmesi	20/03/2019 5754465

Güvenli Elektronik
İmza Aşlı İle Aynıdır.
05.104.12019

Ekler :

Araştırma Ön İnceleme Formu (1 sayfa)
Araştırma İzni ve Ekleri (37 sayfa)

Bilal ZÜBEYİR
Millî Eğitim Müdürü
Memuru

Adres: Kurtuluş Mh. Enstitü Sk. No:12 Merkez/UŞAK
Elektronik Ađ: www.meb.gov.tr
e-posta: ab64@meb.gov.tr

Bilgi için: Projeler Birimi - Bilal ZÜBEYİR / Dahili:145
Tel: 0 (276) 223 39 90
Faks: 0 (276) 223 39 89

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 9a9d-f4f6-39a7-a215-ddbe kodu ile teyit edilebilir.